

MASTER'S THESIS

De wet 'verschijningsplicht bepaalde verdachten': de mogelijke invloed op de rechtspositie van slachtoffer en verdachte.

Anoniem

Award date:
2022

Awarding institution:
Department of Public Law

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 05. Dec. 2023

Open Universiteit
www.ou.nl

De wet ‘verschijningsplicht bepaalde verdachten’: de mogelijke invloed op de rechtspositie van slachtoffer en verdachte.

Naam:
Studentnummer:
Begeleider: Mw. mr. A.H.E.C. Jordaans
Examinator: Mw. mr. dr. A.J.H. de Bruijn
Aantal woorden: 13.784
Datum: 02-05-2022

Inhoudsopgave

Lijst met afkortingen.....	3
Hoofdstuk 1. Inleiding.....	4
Hoofdstuk 2. Doel en inhoud van het wetsvoorstel.....	7
2.1. Aanleiding.....	7
2.2. Huidige situatie tijdens de zitting.....	8
2.3. Huidige situatie tijdens de uitspraak.....	9
2.4. Toekomstige situatie tijdens de zitting.....	11
2.4.1 Kritiek op de nieuwe wet tijdens de zitting.....	13
2.5. Toekomstige situatie tijdens de uitspraak.....	15
2.6. Feitelijke wijzigingen.....	16
2.7. Deelconclusie.....	17
Hoofdstuk 3. Mogelijke gevolgen voor de spreekgerechtigden in het licht van het wetsvoorstel.....	19
3.1. Verloop uitbreiding spreekrecht.....	19
3.2. Doelen spreekrecht.....	21
3.3. Kritiek spreekrecht.....	23
3.4. Kritiek wetsvoorstel.....	26
3.5. Deelconclusie.....	27
Hoofdstuk 4. Mogelijke gevolgen voor de voorlopig gehechte verdachte in het licht van het wetsvoorstel.....	29
4.1. Uitgangspunt verschijningsplicht nationale wetgeving.....	29
4.2. Aanwezigheidsrecht EHRM.....	31
4.3. Verplichte verschijning in het licht van enkele EVRM-beginselen.....	34
4.4. Deelconclusie.....	37
Hoofdstuk 5 Samenvatting en conclusie.....	39
Literatuurlijst.....	44
Jurisprudentielijst en overige publicaties.....	49

Lijst met afkortingen

AA	Ars Aequi
DD	Delikt en Delinkwent
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
HR	Hoge Raad
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
MvT	Memorie van Toelichting
NJB	Nederlands juristenblad
NV II	Nota naar aanleiding van het verslag (Tweede Kamer)
Rb	Rechtbank
Sr	Wetboek van Strafrecht
Sv	Wetboek van Strafvordering

Hoofdstuk 1. Inleiding

Je bent een 25-jarige vrouw en op een nacht word je, nadat je naar huis fietst na een avondje uit, voor je huis van je fiets geslagen door een wildvreemde. Hij heeft je gevolgd. Hij slaat je tegen de motorkap van een auto bewusteloos. Deze wildvreemde sleurt je mee en verkracht je in het steegje naast je huis. Maanden later vertel je jouw verhaal ten overstaan van alle partijen in de rechtszaal, waaronder de verdachte.¹

Tijdens de terechtzitting van het strafproces heeft het slachtoffer de mogelijkheid om gebruik te maken van het spreekrecht.² Hierdoor kon dit slachtoffer vertellen welke impact het misdrijf op haar heeft gehad. Het uitoefenen van het spreekrecht is echter geen vanzelfsprekendheid. De positie van het slachtoffer is namelijk geruime tijd geen wezenlijk onderdeel van het strafproces geweest. Het slachtoffer werd daarom dan ook wel de ‘vergeten partij’ genoemd.³ Door diverse maatschappelijke ontwikkelingen heeft hierin een kentering plaatsgevonden. De maatschappij werd steeds mondiger en internationale wetgeving droeg ook bij aan het versterken van de positie van het slachtoffer.⁴ De positie van het slachtoffer wordt momenteel op nationaal niveau verder verankerd. Om het spreekrecht in het bijzijn van de verdachte uit te kunnen oefenen, moet de verdachte natuurlijk aanwezig zijn. Op dit moment is deze verplichte aanwezigheid nog niet wettelijk vastgelegd, maar hier komt op korte termijn verandering in.⁵

De minister voor Rechtsbescherming (hierna: de minister) heeft op 27 november 2019 bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel ingediend genaamd: Wet uitbreiding slachtofferrechten (hierna te noemen: de nieuwe wet). Het doel van de nieuwe wet is om de rechten van slachtoffers in het strafrecht verder uit te breiden.⁶ Onderdeel van dit wetsvoorstel is een verschijningsplicht tijdens zowel de zitting als de uitspraak, voor verdachten van ernstige zeden – of geweldsmisdrijven en verdachten die zich in detentie bevinden (hierna te noemen: voorlopig gehechte verdachte).⁷ Het wetsvoorstel is op 20 april 2021 door de Eerste Kamer aangenomen.⁸ De datum voor de inwerkingtreding is nog onbekend maar in dit onderzoek wordt al wel gesproken over ‘de nieuwe wet’.⁹

---

¹ Brief van Sarah – ‘ik zal al mijn angsten overwinnen’, www.centrumseksueelgeweld.nl.

² Met de term slachtoffer wordt gerefereerd aan de definitie slachtoffer zoals vermeld in artikel 51a van het Wetboek van strafvordering.

³ Groenhuijsen, *DD* 2018 (3) p. 170.

⁴ Aa, van der e.a., *AA* 2012/9, p. 603-611.

⁵ Wet uitbreiding slachtofferrechten (*Stb.* 2021, 220).

⁶ Het betreft zowel wijzigingen op het gebied van materieel als formeel strafrecht.

⁷ Deze doelgroep wordt nader beschreven in hoofdstuk 2.4.

⁸ *Handelingen I* 2020/2021, nr. 35, item 6.

⁹ Tevens wordt er in dit onderzoek gerefereerd aan de huidige wetgeving. Dit is de wetgeving die nog van kracht is totdat de inwerkingtreding van de nieuwe wet heeft plaatsgevonden.

In de Memorie van Toelichting (verder MvT) worden diverse argumenten voor de verschijningsplicht tijdens de terechtzitting beschreven, te weten: het verder versterken van het spreekrecht, het mogelijk maken van directe waarneming van de woorden van het slachtoffer door de verdachte tijdens de terechtzitting, het bevorderen van de waarheidsvinding en het bevorderen van de transparantie van het rechtsgeding.¹⁰ De volgende argumenten worden in de memorie van toelichting genoemd ten faveure van de verplichting om tijdens de uitspraak aanwezig te zijn: de verdachte hoort direct van de rechter wat er wordt beslist en met welke overwegingen, het zorgt voor norminscherping bij de verdachte, het draagt bij aan genoegdoening en verwerking van het toegedane leed voor het slachtoffer en tenslotte draagt het bij aan het vergroten van het rechterlijk gezag.¹¹ Daadwerkelijke invoering van de voorgestelde verplichte verschijning van bepaalde verdachten kent meerdere gevolgen. De voorgestelde verplichte verschijning roept wel een aantal vragen op. Hoe verhoudt de verplichte aanwezigheid van de verdachte zich tot het accusatoire karakter van de terechtzitting?¹² De verdachte wordt immers beschouwd als een zelfstandige procespartij tijdens de terechtzitting. Wordt door de verplichte aanwezigheid mogelijkerwijs bijgedragen aan een eigen veroordeling? Richten de argumenten van het wetsvoorstel zich niet te veel op het sanctioneren van de verdachte, terwijl de verdachte nog niet is veroordeeld? Ook is het de vraag of de verplichte verschijning altijd in het belang is van het slachtoffer. Een voorbeeld hiervan is de verplichte verschijning tijdens de zitting van Gökmen T., de dader van de Utrechtse tramaanslag. Hij moest verwijderd worden uit de rechtszaal omdat hij tijdens het gebruikmaken van het spreekrecht door de slachtoffers geen respect toonde.¹³ Tot slot geldt de verplichte verschijning niet voor verdachten waarvan de voorlopige hechtenis is geschorst, waardoor de vraag rijst of dit zou kunnen leiden tot rechtsongelijkheid.

Al deze elementen leiden tot de volgende onderzoeksvraag:

In welke mate heeft de wet 'verschijningsplicht bepaalde verdachten' invloed op de rechtspositie van enerzijds de verdachte en anderzijds van het slachtoffer?

Het doel is om te onderzoeken welke gevolgen er, door de verplichte aanwezigheid van de verdachte tijdens zowel de terechtzitting als tijdens de uitspraak, zijn voor de (rechts)posities van de slachtoffers en de verdachten in kwestie. Vervolgens worden deze verandering(en) gezien in het licht van de argumenten die worden genoemd in dit wetsvoorstel.¹⁴

---

¹⁰ Kamerstukken II 2019/20, 35 349, 3, p. 4-5. (MvT).

¹¹ Kamerstukken II 2019/20, 35349, 3, p. 9-10 (MvT).

¹² Kamerstukken II 1913/14, 286, 3, p. 117.

¹³ C. Huisman 'Lachende Gökmen T. schokt slachtoffers en moet opnieuw uit de zaal worden verwijderd', Volkskrant 3 maart 2020, www.volkskrant.nl.

¹⁴ Deze argumenten zijn hierboven weergegeven.

Om de probleemstelling te kunnen beantwoorden, worden in een drietal hoofdstukken, de volgende drie deelvragen behandeld:

- Wat is in zijn algemeenheid het doel en de inhoud van de wet “verplichte verschijning bepaalde verdachten”?
- Welke mogelijke gevolgen zijn er voor het slachtoffer in het licht van deze wet en hoe verhouden zich die tot de genoemde argumenten voor deze wet?
- Welke mogelijke gevolgen zijn er voor de verdachte in het licht van deze wet en hoe verhouden zich die tot de genoemde argumenten voor deze wet?

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden dient de lezer allereerst geïnformeerd te worden over de inhoud van de wet. In hoofdstuk 1 wordt daarom beschreven wat het doel en de inhoud van de wet is, en wat er nu precies feitelijk gaat veranderen bij inwerkingtreding van de wet. Zo wordt bijvoorbeeld duidelijk om welke groep verdachten het gaat. Ook worden de mogelijke gevolgen voor de verdachte door de verplichte verschijning uiteengezet, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de gevolgen van de verplichte verschijning tijdens de terechtzitting enerzijds en tijdens de uitspraak anderzijds. Dit omdat beide momenten in het strafproces een ander karakter hebben. Tenslotte wordt in alle hoofdstukken beschreven hoe de veranderingen zich verhouden tot de argumenten zoals beschreven in het wetsvoorstel.

In het tweede hoofdstuk wordt ingegaan op de huidige rechtspositie van het slachtoffer c.q. spreekgerechtigde en hoe deze in de loop der tijd is ontstaan. Het versterken van de functies van het spreekrecht is een belangrijk argument voor deze wet. In dit hoofdstuk wordt daarom dieper ingegaan op de doelen van het spreekrecht en de kritiek die er is op het spreekrecht. Daarbij wordt ook nader gekeken naar de wijze waarop het wetsvoorstel is onderbouwd, de mate waarin het slachtoffer mogelijk baat heeft bij de invoering van de nieuwe wet, en in hoeverre de nieuwe wet raakt aan de rechtspositie van het slachtoffer.

In het derde hoofdstuk wordt uiteengezet hoe de verschijningsplicht van de verdachte er op dit moment uitziet ten opzichte van buurlanden. De vraag is namelijk of de verplichte verschijning indruist tegen de rechten van de verdachte en in zijn algemeenheid tegen het recht op een eerlijk proces. Hiervoor wordt gekeken naar het aanwezigheidsrecht bij het EHRM en worden de fundamentele rechten op Europees niveau besproken, dit in relatie tot de verplichte aanwezigheid. Een tweetal onderwerpen wordt nader besproken: het nemo tenetur-beginsel en de onschuldpresumptie. Op basis hiervan wordt besproken in hoeverre de nieuwe wet raakt aan de rechtspositie van de verdachte.

Het onderzoek vindt plaats door middel van literatuur – en jurisprudentieonderzoek.

Hoofdstuk 2. Doel en inhoud van het wetsvoorstel

In dit hoofdstuk wordt de eerste deelvraag beantwoord, namelijk: wat is in zijn algemeenheid het doel en de inhoud van de wet “verplichte verschijning bepaalde verdachten”? Voorts wordt eveneens dieper ingegaan op de volgende aanvullende vragen: Hoe is de regeling op dit moment en wat gaat er na de inwerkingtreding veranderen? Hoe luiden de nieuwe bepalingen en welke kritiek is erop de voorgestelde bepalingen?

2.1. Aanleiding

Voor de rechtspositie van het slachtoffer is tegenwoordig veel aandacht. Er wordt steeds meer gedaan om het leed van slachtoffers (voor zover mogelijk) te verzachten. Bij de huidige vernieuwing van het Wetboek van Strafvordering is de rechtspositie van het slachtoffer dan ook een speerpunt.¹⁵ In dat kader is ook de verplichte verschijning van de verdachte in het moderniseringstraject opgenomen.¹⁶ Omdat de minister het van belang achtte dat deze maatregel nog in de huidige kabinetsperiode zou worden gerealiseerd, is op 27 november 2019 het wetsvoorstel ingediend. Hierin wordt geregeld dat de verdachte die zich in voorlopige hechtenis bevindt, geacht wordt zowel tijdens de zitting als bij de uitspraak verplicht aanwezig te zijn. Deze regeling is aangekondigd in het regeerakkoord ‘Vertrouwen in de toekomst 2017- 2021’ en hier wordt ook in de MvT van het wetsvoorstel naar verwezen.¹⁷ De wens van het slachtoffer staat hierbij centraal.¹⁸

Opvallend is dat deze aankondiging in het Regeerakkoord niets zegt over de verschijning van de voorlopig gehechte verdachte tijdens de uitspraak, terwijl het wetsvoorstel ziet op zowel de verschijning tijdens de zitting als tijdens de uitspraak. De wet roept gezien de toegelichte perspectieven en summieri verwijzing in de MvT dan ook meerdere vragen op. Wat is bijvoorbeeld de reden om de verschijning ook te verplichten tijdens de uitspraak, terwijl hier in het Regeerakkoord niets over is gezegd. En in hoeverre volstaat de huidige wetgeving om een verdachte op verzoek van een rechter te laten verschijnen? Een en ander komt in de volgende paragrafen verder aan bod.¹⁹ Diverse partijen in de strafrechtsketen

---

¹⁵ Regeerakkoord ‘vertrouwen in de toekomst 2017- 2021’, p. 6, rijksoverheid.nl, 10 oktober 2017.

¹⁶ Wetsvoorstel tot vaststelling van Boek 4 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering, p. 7, rijksoverheid.nl, 5 december 2017.

¹⁷ *Kamerstukken II 2019/20*, 35349, nr. 3, p. 1,2. (MvT).

¹⁸ In het Regeerakkoord is expliciet opgenomen: “Er wordt ingezet op een verplichting voor verdachten van zware gewelds- en zedenmisdrijven die in voorlopige hechtenis zitten, ter zitting te laten verschijnen. Dit draagt bij aan het voorkomen van recidive en vergroot het delictsbesef. De wens van het slachtoffer hieromtrent zal evenwel altijd centraal dienen te staan.” Regeerakkoord ‘vertrouwen in de toekomst 2017- 2021’, p. 6, rijksoverheid.nl, 10 oktober 2017.

¹⁹ Onder diverse partijen wordt verstaan: de Raad voor de Rechtspraak, de Nederlandse Vereniging voor de rechtspraak, De Nederlandse Orde van Advocaten, Raad voor strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, Landelijk Advocatennetwerk Gewelds- en Zeden Slachtoffers en Slachtofferhulp Nederland. Deze kritiek is ook van

hebben ook inhoudelijke kritiek geuit op dit wetsvoorstel.²⁰ In dit hoofdstuk en in de opvolgende hoofdstukken wordt de kritiek op de wet – ingedeeld naar thematiek – verder uiteengezet. Eerst volgt een beschrijving van de huidige wetgeving.

2.2. Huidige situatie tijdens de zitting

Het recht voor de verdachte om aanwezig te zijn tijdens de zitting is een vanzelfsprekendheid en vindt zijn grondslag in het verdedigingsrecht van art. 6 EVRM.²¹ Het recht om afwezig te zijn, vindt daarentegen geen grondslag in zowel het nationaal als internationaal recht.²² De rechter kan ook op basis van het bewijs en de strafbaarheid van het ten laste gelegde (dus zonder de verdachte te hebben gezien) tot een oordeel komen over de straf die opgelegd moet worden. Desalniettemin wordt in het belang van het vinden van de waarheid en het contradictoire geding²³ de aanwezigheid van de verdachte als zeer belangrijk beschouwd.²⁴ Het EVRM bevestigt dat maatregelen zijn toegestaan om de verdachte te laten verschijnen 'to discourage unjustified absences', maar de verdachte mag niet worden gesanctioneerd als hij niet verschijnt.²⁵ Op basis van het huidige Wetboek van Strafvordering is er de mogelijkheid dat de rechter een bevel tot verschijning of een bevel tot medebrenging afgeeft.²⁶ Voor een bevel tot medebrenging is geen apart bevel tot verschijning van de rechter nodig, omdat het bevel al de persoonlijke verschijning regelt.²⁷ Ter illustratie, in het jaar 2019 is het bevel tot medebrenging 152 keer afgegeven.²⁸ Het tenuitvoerleggen van dit bevel wordt geregeld in art. 553-590

---

toepassing op Boek 4 van de wet Modernisering Strafvordering, omdat de verplichte verschijning ook daar is opgenomen. De kritiek ziet zowel op de positie van het slachtoffer als die van de verdachte, maar ook op de rol van de rechter en de publieke dimensie van een rechtszaak.

²⁰ Onder diverse partijen wordt verstaan: de Raad voor de Rechtspraak, de Nederlandse Vereniging voor de rechtspraak, De Nederlandse Orde van Advocaten, Raad voor strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, Landelijk Advocatennetwerk Gewelds- en Zeden Slachtoffers en Slachtofferhulp Nederland. Deze kritiek is ook van toepassing op Boek 4 van de wet Modernisering Strafvordering, omdat de verplichte verschijning ook daar is opgenomen. De kritiek ziet zowel op de positie van het slachtoffer als die van de verdachte, maar ook op de rol van de rechter en de publieke dimensie van een rechtszaak.

²¹ Van Hattum & De Jong, *NJB* 2006/81, p. 246-247.

²² Van Hattum & De Jong, *NJB* 2006/81, p. 246-252.

²³ Zaak op tegenspraak. Dit betekent dat de verdachte zijn kant van het verhaal kan vertellen.

²⁴ Keulen en Knigge 2016, p. 442.

²⁵ EHRM 23 november 1993, ECLI:CE:ECHR:1993:1123JUD001403288 (*Poitrimol/Frankrijk*) en EHRM (GK) 21 januari 1999, ECLI:CE:ECHR:1999:0121JUD002610395 (*Van Geyselghem/ België*).

²⁶ Bij een bevel tot verschijning op grond van art. 278 lid 2 Sv moet de rechter eerst verstek verlenen op grond van art. 280 lid 1 onder b Sv. Dit bevel kan tevens onder medebrenging plaatsvinden.

²⁷ HR 18 maart 1935, ECLI:NL:HR:1935:305, p. 822.

²⁸ *Kamerstukken II* 2019/20, 35349, nr. 6 p. 10 (NV II).

Sv.²⁹ De aanwezigheid van de verdachte moet wenselijk zijn om over te gaan tot dit bevel.³⁰ Er is sprake van 'wenselijkheid' als de rechtbank van mening is dat de beslissingen rondom art. 348 Sv en 350 Sv niet kunnen worden beantwoord, zonder de verdachte zelf te hebben waargenomen.³¹ Feitelijk zegt deze maatstaf niet veel want het begrip 'wenselijkheid' is multi-interpretabel. Het kan worden ingevuld vanuit het belang van de verdachte maar kan bijvoorbeeld ook zien op het bevorderen van een goede rechtspleging en/of waarheidsvinding.³² Uit de MvT blijkt dat het bij de oplegging van mogelijke vrijheidsbenemende straffen noodzakelijk is dat de rechtbank zelf een oordeel vormt over de verdachte.³³ Een mogelijk gevolg van directe waarneming bij aanwezigheid van de verdachte is bijvoorbeeld het komen tot een straftoemeting die passender is.³⁴ Een bevel tot verschijning kan door de rechter op grond van art. 278 lid 2 Sv op ieder moment tijdens het onderzoek ter terechtzitting worden afgegeven.³⁵ De rechter bepaalt dus of de verdachte in het belang van het onderzoek moet verschijnen op de zitting. Afgezien van deze mogelijkheid voor de rechter is er in de huidige situatie geen expliciet artikel in het huidige Wetboek van Strafvordering opgenomen dat de verplichte verschijning van een - voorlopig gehechte - verdachte ter zitting regelt.

2.3. Huidige situatie tijdens de uitspraak

De aanwezigheid van de voorlopig gehechte verdachte tijdens de uitspraak is in het huidige Wetboek van Strafvordering nadrukkelijk opgenomen in art. 363 lid 1 Sv. Uit dit artikel blijkt dat de voorlopig gehechte verdachte van aanwezigheid kan afzien als hij buiten staat is of niet aanwezig wil zijn.³⁶ De gedachtegang hierachter is dat een voorlopig gehechte verdachte dezelfde rechten heeft als een niet gehechte verdachte.³⁷ Het doel van voorlopige hechtenis is immers niet om de verdachte bij de uitspraak aanwezig te laten zijn.³⁸ De aanwezigheid van de voorlopig gehechte verdachte tijdens het vonnis wordt als een processueel recht gezien.³⁹

---

²⁹ Dit bevel kan worden uitgereikt met een aangetekende brief. Meestal gebeurt dit in de oproep voor een nieuwe zitting.

³⁰ Voor jeugdigen is er wel een aanwezigheidsplicht.

³¹ *Kamerstukken II* 1995/96, 24692, nr. 3, p. 20.

³² Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 15 e.v., 33 en 34.

³³ *Kamerstukken II* 1995/96, 24692, nr. 3, p. 13 en p.19.

³⁴ Fiselier & Lensing, *Trema* 1995, p. 105-117.

³⁵ In hoofdstuk 4 wordt de positie van de verdachte verder uitgediept in de context van de huidige strafvorderlijke beginselen, en in het licht van het EVRM.

³⁶ Dit uitgangspunt geldt niet voor de verdachte die gedetineerd is doordat hij in verzekering is gesteld of al een gevangenisstraf uitzit. Voor deze verdachten wordt de aanwezigheid ook niet via een ander artikel geregeld.

³⁷ Verstek moet daarom ook mogelijk zijn tijdens de uitspraak.

³⁸ *Kamerstukken II* 1913/14, 286, nr. 3, p. 142.

³⁹ De uitspraak is voor iedereen toegankelijk en hiermee wordt de openbaarheid van de uitspraak benadrukt. De aanwezigheid van de verdachte is dan ook de meest directe wijze waarop de verdachte op de hoogte kan worden gebracht van de uitspraak.

Uit art. 363 lid 1 Sv blijkt dat medebrenging van de verdachte niet kan worden bevolen door de rechter.⁴⁰ Desondanks wordt in de praktijk weleens een bevel tot medebrenging voor de uitspraak afgegeven.⁴¹ Van Laanen geeft aan dat het bevel tot medebrenging tijdens de uitspraak geen grondslag heeft in het recht. Daarnaast heeft een bevel tot medebrenging tijdens de uitspraak geen zin meer. Tijdens de uitspraak is het onderzoek namelijk gesloten. Hierdoor is een confrontatie met de verdachte niet meer nodig om de waarheid te kunnen vinden. Voorts wilde de wetgever de voorlopig gehechte verdachte een keuze geven, zodat de voorlopige hechtenis niet wordt ingezet voor een oneigenlijk doel.⁴² Van Hattum en De Jong zijn het eens met Van Laanen dat er geen wettelijke grondslag is voor een bevel. Daarentegen vinden Van Hattum en de Jong dat er redenen zijn, zoals maatschappelijke impact en zware straffen, om de verdachte wel te laten verschijnen tijdens de uitspraak.

Een bevel tot medebrenging bij de uitspraak werd ook afgegeven door de rechtbank in de zaak van de 'Utrechtse serieverkrachter'.⁴³ Op de dag van de uitspraak wilde de verdachte niet meer komen. De verdediging heeft toen op de dag van de uitspraak de vraag gesteld op welke grondslag de verdachte werd bevolen om aanwezig te zijn bij de uitspraak. Het Hof heeft op deze vraag niet expliciet antwoord gegeven. De Hoge Raad heeft vervolgens uitspraak gedaan of de huidige wet de mogelijkheid biedt om medebrenging te bevelen tijdens de uitspraak op grond van art. 278 lid 2 Sv en motiveerde dit op de volgende wijze:

*“Art. 278.2 Sv is geplaatst in Boek II, Titel VI, Sv handelend over de 'Behandeling van de zaak door de rechtbank', waaronder ingevolge de Vierde afdeling van die Titel ook de uitspraak valt. De opvatting dat art. 278.2 Sv niet toelaat dat medebrenging van verdachte wordt gelast opdat deze aanwezig zal zijn bij de - tot behandeling van de zaak behorende - openbare terechtzitting waarop uitspraak wordt gedaan, is gelet op de systematiek van de wet in zijn algemeenheid onjuist.”*⁴⁴

De Hoge Raad trok hiermee een andere conclusie dan de advocaat-generaal.⁴⁵ Die was van mening dat er op basis van art. 363 Sv geen grondslag is om de verdachte te verplichten om bij de uitspraak aanwezig te zijn. Uit deze uitspraak blijkt dat de rechter, gezien de systematiek van de wet, al wel de

---

⁴⁰ Dit is in tegenstelling tot het bepaalde in art. 278 lid 2 Sv.

⁴¹ Dit gebeurde bijvoorbeeld bij Mohammed B., die is veroordeeld voor de moord op Theo van Gogh. Hij werd door de rechtbank Amsterdam verplicht om bij de uitspraak aanwezig te zijn. De overweging die hierbij speelde is dat de rechter in deze zaak de uitspraak persoonlijk wilde toelichten omdat deze ingrijpende gevolgen voor de verdachte had, en de rechter daarbij bovendien het maatschappelijke aspect in gedachten hield omdat het strafproces van publieke aard is. Van Hattum & De Jong, *NJB* 2006/81, p. 246.

⁴² Van Laanen, *NJB* 2005, afl. 28, p. 1461-1462.

⁴³ In deze zaak had de verdachte in eerste instantie medegedeeld dat hij bij de uitspraak aanwezig zou zijn. Er was daarom vanuit de kant van de verdediging geen bezwaar om de verdachte te bevelen om te verschijnen.

⁴⁴ HR 20 februari 2018, ECLI:NL:HR:2018:237.

⁴⁵ Concl. A-G Keulen, HR 28 november 2017, ECLI:NL:PHR:2017:1288, par 97.

discretionaire bevoegdheid zou hebben om een bevel tot medebrenging te gelasten voor de uitspraak. In de volgende paragrafen wordt beschreven wat dit betekent voor het wetsvoorstel c.q. de nieuwe wet.

2.4. Toekomstige situatie tijdens de zitting

In de MvT worden enkele algemene argumenten genoemd om de verschijningsplicht voor de voorlopig gehechte verdachte op te nemen in de wet. Een van die argumenten is dat het slachtoffer het spreekrecht kan uitoefenen in aanwezigheid van de verdachte. Hierdoor zouden de – in het volgende hoofdstuk nader te bespreken- functies van het spreekrecht worden versterkt.⁴⁶ De Raad voor de Rechtspraak (hierna te noemen RvR) geeft als kritiek hierop dat slachtoffers spreken tegenover de rechter en niet tegen de verdachte. Daarbij wordt het spreekrecht niet ingesteld om de verdachte belerend toe te spreken.⁴⁷ Een andere reden die wordt genoemd voor het invoeren voor de verschijningsplicht is dat de rechter en de officier van justitie beter een oordeel kunnen vormen over de verdachte.⁴⁸ Tot slot wordt de verschijningsplicht ook in het belang van de samenleving geacht. Op deze wijze wordt voor buitenstaanders zichtbaar hoe het recht wordt gehandhaafd. Het strafproces heeft immers ook een publiek belang.⁴⁹ De conclusie is volgens de minister dat de verplichte verschijning leidt tot een kwalitatief beter strafproces.⁵⁰ Verder zou de verplichte verschijning niet meer afhankelijk zijn van een rechterlijk bevel.

Zodra de nieuwe wet in werking is getreden, wordt er een nieuw artikel (art. 258a Sv) in het wetboek van strafvordering opgenomen. Het eerste lid luidt als volgt:

“1. De verdachte is verplicht in persoon op de terechtzitting te verschijnen indien hij zich in voorlopige hechtenis bevindt in verband met de zaak en het bevel voorlopige hechtenis niet is geschorst of indien hij zich in detentie bevindt in verband met een andere zaak dan die op de terechtzitting wordt behandeld. Deze verplichting betreft alleen de terechtzitting waarop de zaak inhoudelijk wordt behandeld en voor zover het een misdrijf betreft:

a. dat wordt genoemd in artikel 51e, eerste lid, of

b. dat wordt genoemd in de artikelen 141, eerste lid en tweede lid, onder 1°, 181, eerste en tweede lid, 182, eerste lid en tweede lid, onder 1°, 248c, 252, tweede lid, 290, 296, eerste en tweede lid of 301, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht.”⁵¹

---

⁴⁶ Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 3, p. 4 (MvT).

⁴⁷ F.C. Bakker, ‘Advies Wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht in verband met de nadere versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (uitbreiding slachtofferrechten)’, p. 3, Rechtspraak.nl, 10 september 2018.

⁴⁸ Dit zou zowel de waarheidsvinding als de beslissing van de rechter ten goede moeten komen

⁴⁹ Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 3, p. 5 (MvT).

⁵⁰ Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 6, p. 8 (NV II).

⁵¹ Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 2, p. 3.

Het feit dat de voorlopige hechtenis als een voorwaarde wordt gesteld in het nieuwe art 258a Sv, heeft slechts te maken met de praktische uitvoerbaarheid van het artikel. Voor het opsporen van een (geschorste) verdachte is niet voldoende capaciteit bij de politie. Als toelichting op sub a en b van art. 285 Sv wordt in de MvT beschreven dat voor deze verdachten tijdens de zitting veel op het spel staat. Er worden bij dergelijke zaken namelijk overwegend vrijheidsbeperkende straffen geëist. Deze straffen kunnen veel invloed hebben op het privéleven van de verdachte. De minister vindt het daarom van belang dat deze groep verdachten zelf kan aanschouwen wat er tijdens de zitting plaatsvindt. Bovendien is de verschijningsplicht in lijn met het contradictoire karakter van de terechtzitting.⁵² Overigens geldt de verschijningsplicht niet voor regie - en pro forma zittingen.⁵³ Ten opzichte van de huidige wetgeving blijkt dat de nieuwe wetgeving voor deze groep verdachten een extra plicht oplegt. Dit omdat er op basis van de huidige regelgeving geen standaard verplichting bestaat.⁵⁴ De positie van deze groep verdachten wordt hierdoor ingeperkt.

Bij aanvaarding van het wetsvoorstel wordt in lid 2 van art. 258a Sv. vervolgens een uitzondering gegeven op de verplichte verschijning:

“De voorzitter van de rechtbank kan ambtshalve, op vordering van de officier van justitie, op verzoek van de verdachte of van het slachtoffer beslissen dat de verplichte verschijning van de verdachte achterwege blijft in verband met zwaarwegende belangen van de verdachte, het slachtoffer of een van de andere procesdeelnemers dan wel in het geval geen van de procesdeelnemers de verplichte verschijning wenselijk of noodzakelijk vindt.”⁵⁵

Uit dit lid blijkt dat bij ‘zwaarwegende belangen’ afgezien kan worden van de verschijningsplicht.⁵⁶ De eerste uitzondering hierop is dat er zwaarwegende belangen zijn bij één van de procesdeelnemers die deze uitzondering rechtvaardigen.⁵⁷ De tweede uitzonderingsgrond die in de MvT wordt genoemd is aan de orde als zowel het OM, de verdachte en het slachtoffer de aanwezigheid van de verdachte niet nodig vinden én de rechter hier ook geen aanleiding voor ziet.⁵⁸

---

⁵² Groenhuijsen & Knigge 1999, p. 31.

⁵³ *Kamerstukken II 2019/20*, 35349, nr. 3, p. 3 (MvT).

⁵⁴ Zie hoofdstuk 2.2.

⁵⁵ *Kamerstukken II 2019/20*, 35349, nr. 2, p. 3.

⁵⁶ De hoofdregel is dat de verdachte dient te verschijnen maar bij hoge uitzondering mag hiervan worden afgeweken aldus de minister.

⁵⁷ Een voorbeeld hiervan is dat de verdachte niet wil verschijnen en het slachtoffer bang is om in het bijzijn van de verdachte te spreken. Een ander voorbeeld hiervan is dat de verdachte lichamelijk of psychisch ziek is, waardoor een verplichte aanwezigheid (redelijkerwijs) niet kan worden verwacht.

⁵⁸ Het is uiteindelijk de rechter die gezien alle belangen en omstandigheden hierin kan beoordelen of de aanwezigheid van de verdachte wenselijk of noodzakelijk is.

Als een verdachte niet verschijnt op grond van het nieuwe art. 258a lid 1 Sv (terwijl er wel aan de voorwaarden is voldaan en er geen sprake is van een uitzondering), wordt het onderzoek geschorst om een bevel tot medebrenging af te geven.⁵⁹ Uit het tweede lid blijkt dat de rechter dan nog steeds de bevoegdheid heeft om van verschijning af te zien. Daarnaast blijkt dat sommige argumenten die de minister noemt om de verdachte tijdens de zitting te laten verschijnen, ook gronden zijn om de verdachte te laten verschijnen op grond van de huidige wetgeving.⁶⁰ De meerwaarde van het wetsvoorstel ten opzichte van de huidige wetgeving om de verdachte bij de zitting te laten verschijnen wordt niet duidelijk, terwijl er wel sprake is van een inperking van de rechten voor deze groep verdachten. In hoeverre dit is toegestaan wordt besproken in hoofdstuk 4. De noodzaak van deze wet is dan ook niet evident. In de volgende paragraaf wordt er beschreven welke kritiek er op het wetsvoorstel is voor wat betreft de zitting.

2.4.1. Kritiek op de nieuwe wet tijdens de zitting

De RvR geeft aan dat de onschuldpresumptie van de verdachte tijdens de zitting een volledige omvang heeft. De verdachte kan niet worden verplicht om naar een verklarend slachtoffer te luisteren.⁶¹ Verder betwijfelen zowel de RvR als de Nederlandse Orde van Advocaten (hierna te noemen: NOvA) of het aanwezigheidsrecht in het belang van de verdachte is.⁶² Deze afweging kan alleen de verdachte samen met zijn raadsman maken.⁶³ Nochtans is het maar de vraag of zijn aanwezigheid ook daadwerkelijk bijdraagt aan de waarheidsvinding en de kwaliteit van een rechterlijke beslissing.⁶⁴ De verdachte kan namelijk gebruik maken van het recht te zwijgen ofwel niet meewerken tijdens de zitting. Het gegeven argument van de minister om de verdachte verplicht te laten verschijnen ten behoeve van de samenleving, vindt de RvR niet steekhoudend.⁶⁵ Ook roept dit willekeur op. Het wetsvoorstel is namelijk enerzijds niet van toepassing op de voorlopig gehechte verdachte die geschorst is, maar anderzijds wel weer op de verdachte die zich al in detentie bevindt voor een geheel andere zaak. Deze verdachten worden verplicht te verschijnen als het spreekrecht mogelijk is⁶⁶, of bij concreet genoemde gewelds- en

---

⁵⁹ Deze bevoegdheid wordt opgenomen in art. 278 lid 2 Sv.

⁶⁰ Voorbeelden hiervan zijn het bevorderen van de waarheidsvinding en het bij de zitting aanwezig zijn in het belang van de verdachte zelf.

⁶¹ F.C. Bakker, 'Advies Wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht in verband met de nadere versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (uitbreiding slachtofferrechten)', p. 3, rechtspraak.nl, 10 september 2018.

⁶² Zie het advies van de algemene raad, 'consultatie conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten' van 3 september 2018, p. 4, rijksoverheid.nl en F.C. Bakker, 'advies conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', 10 september 2018, p. 4, rechtspraak.nl.

⁶³ Uitsluitend de verdachte kan zijn houding in het proces vormgeven.

⁶⁴ Zoals wordt beweerd in *Kamerstukken II 2019/20*, 35349, nr. 3, p. 4 (MvT).

⁶⁵ De publieke dimensie van de zitting krijgt vorm doordat het strafproces openbaar is. De grond om een verdachte zijn vrijheid te ontnemen bij voorlopige hechtenis is anders dan de grond om een verdachte verplicht op zitting te laten verschijnen.

⁶⁶ In de regel misdrijven waarop een gevangenisstraf van acht jaar of meer is gesteld.

zedemisdrijven.⁶⁷ Een verdachte die al in detentie zit voor een ander feit wordt ook verplicht te verschijnen als hij voor het nieuwe feit waarschijnlijk voorlopige hechtenis opgelegd zal krijgen. Volgens de minister is het onwenselijk om deze plicht niet te laten gelden omdat de verdachte al in detentie zit.⁶⁸ Hierdoor komen ook lichtere zaken onder het wetsvoorstel te vallen, in tegenstelling tot hetgeen wordt beweerd door de minister.⁶⁹ Voorbeelden hiervan zijn diefstal in vereniging in de nacht (art. 311 lid 2 Sr) of een diefstal waarbij op makkelijke wijze een tas wordt afgepakt (art. 312 lid 1 Sr). Voor beide is het spreekrecht van toepassing omdat er een maximum gevangenisstraf van negen jaar op het spel staat.⁷⁰

Verder geeft de RSJ aan dat er gezien deze cijfers een bepaalde terughoudendheid moet zijn om een confrontatie met een verdachte te faciliteren.⁷¹ Door de verdachte verplicht te laten verschijnen wordt de verdachte als een 'dader' aangesproken.⁷² Tot slot geeft de RSJ aan dat art. 6 EVRM een recht van de verdachte behelst op een eerlijk proces, ook wel een 'fair trial' genoemd. Dit is volgens RSJ een recht en geen plicht, in tegenstelling tot de motivering van de minister.⁷³

Uit het voorgaande blijkt dat er veel kritiek is op het faciliteren van de verschijningsplicht in het perspectief van de positie van de verdachte. In hoofdstuk 4.3 wordt besproken of deze kritiek ook in lijn is met het uitgangspunt van het EHRM. In de volgende paragraaf wordt de toekomstige situatie voor wat betreft de uitspraak besproken.

---

⁶⁷ Het gaat in het wetsvoorstel specifiek om de misdrijven die genoemd worden in de artikelen 141, eerste lid en tweede lid, onder 1°, 181, eerste en tweede lid, 182, eerste lid en tweede lid, onder 1°, 248c, 252, tweede lid, 290, 296, eerste en tweede lid of 301, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht.

⁶⁸ Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 3, p. 28 (MvT).

⁶⁹ *Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 6, p. 16.*

⁷⁰ Nan, AA 2020, p. 1119.

⁷¹ In 2016 waren er bijvoorbeeld 94.000 zaken waarin een uitspraak is gedaan door de rechter. Van dit aantal was er bij 11% sprake van een vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging. 'Daling aantal strafzaken OM en rechter', cbs.nl. 11 september 2017.

⁷² Dit bezwaar werd eveneens naar voren gebracht door W. Veraart, 'Versterking rechtspositie slachtoffers: we komen in een poppenkast terecht', advocatenblad.nl., 28 maart 2018.

⁷³ Zie het advies van L.A.J.M. de Wit, 'advies conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', p. 2 en 3; rsj.nl. 22 augustus 2018.

2.5. Toekomstige situatie tijdens de uitspraak

De verplichte verschijning tijdens de uitspraak is feitelijk een verlengstuk van het nieuwe art. 258a Sv. Deze verplichting wordt opgenomen in art. 345 lid 6 Sv (nieuw):

*“De verdachte, bedoeld in artikel 258a, eerste lid, is verplicht bij de uitspraak in persoon te verschijnen. De voorzitter kan overeenkomstig artikel 258a, tweede lid, beslissen dat de verplichte verschijning achterwege blijft.”*⁷⁴

Van deze plicht kan worden afgeweken als er sprake is van ‘zwaarwegende belangen’.⁷⁵ Een reden die in de MvT voor de verschijningsplicht tijdens de uitspraak wordt genoemd, is dat het van belang wordt geacht dat de verdachte zelf hoort van de rechter wat de beslissing van de rechter is en wat daarbij de overwegingen zijn geweest.⁷⁶ Daarnaast draagt het bij aan norminscherping bij de verdachte, zoals ook is beschreven in het Regeerakkoord. Bij een veroordeling is de uitspraak van de rechter hét moment om een vorm van maatschappelijke afkeuring naar de veroordeelde te tonen.⁷⁷ Dit sluitstuk wordt als een maatschappelijke plicht gezien die ook de openbaarheid van de rechtsgang weergeeft, volgens Van Hattum en De Jong.⁷⁸ Door het uitspreken van het vonnis in het openbaar wordt het recht op een eerlijk proces gewaarborgd. Deze maatschappelijke plicht stamt af van het idee dat het vonnis een moment is van publieke controle.⁷⁹ Overigens is het voorlezen van de uitspraak in het bijzijn van de verdachte niet vereist om publieke controle te laten plaatsvinden.⁸⁰ Betwijfeld wordt daarom door Van Noorloos of het aanhoren van de uitspraak door de verdachte een onderdeel is van dit publieke belang.⁸¹

Een andere reden die in de MvT wordt genoemd om de verdachte verplicht laten te verschijnen tijdens de zitting is dat het voor het slachtoffer een bepaalde vorm van genoegdoening kan opleveren. Tot slot kan het zorgen voor het vergroten van het gezag van de rechterlijke uitspraak.

---

⁷⁴ Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 2, p. 4.

⁷⁵ Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 3, p. 26. (MvT)

⁷⁶ Dit is mede gelet op de ingrijpende straffen die kunnen worden opgelegd bij dergelijke verdachten

⁷⁷ In de MvT wordt hierover het volgende gezegd: “De in het openbaar rechtstreeks aan de verdachte in persoon geadresseerde veroordeling kan worden gezien als het sluitstuk van openbare rechtspleging (“Justice must be seen to be done”).“ Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 3, p. 10. (MvT).

⁷⁸ Van Hattum & De Jong, *NJB* 2006/81, p. 249.

⁷⁹ Van Lent 2008, p. 92.

⁸⁰ Dit komt mede doordat de uitspraak wordt gepubliceerd en er bijvoorbeeld derden aanwezig zijn bij de uitspraak, ofwel omdat er media-aandacht is voor de uitspraak.

⁸¹ Van Noorloos, *Platform Modernisering Strafvordering* juni 2018, moderniseringsstrafvordering.nl.

Volgens de NOvA wordt het belang om de verdachte verplicht tijdens de uitspraak te laten verschijnen niet voldoende verduidelijkt.⁸² Een andere reden voor de verschijningsplicht tijdens de uitspraak is de mogelijke positieve bijdrage aan de invloed van de uitspraak van de rechter. Het is de NOvA niet duidelijk op welke wijze de verschijning van de verdachte tijdens de uitspraak bijdraagt aan het versterken van dit gezag.⁸³

Door inwerkingtreding van dit wetsvoorstel krijgt de voorlopig gehechte verdachte de wettelijke plicht om te verschijnen tijdens de uitspraak, maar de rechter heeft nog wel de ruimte om hiervan af te wijken. Deze wettelijke verplichting is dus nieuw voor de voorlopige gehechte verdachte die valt onder art. 258a Sv en zorgt hiermee voor een inperking van de huidige rechtspositie van deze verdachte. Verder maakt de nieuwe wet een onderscheid tussen twee soorten verdachten tijdens de uitspraak. Namelijk de verdachte die valt onder art. 258a Sv en de overige verdachten. Daarnaast zijn de gegeven argumenten met betrekking tot de verplichte verschijning tijdens de uitspraak summier beschreven en daardoor ook niet altijd goed te volgen. Wat er feitelijk wijzigt wordt in de volgende paragraaf besproken.

2.6. Feitelijke wijzigingen

Bij inwerkingtreding van het wetsvoorstel betekent dit voor de terechtzitting dat art. 258a Sv aan de regeling van de artikelen 278 lid 2 en art 258 lid 2 Sv wordt toegevoegd.⁸⁴ Door toevoeging van art. 258a Sv wordt er een onderscheid gemaakt in de soort verdachte.⁸⁵ Het uitgangspunt van beide artikelen is niet geheel hetzelfde.⁸⁶ De RvR raadt de verplichte verschijning af omdat de rechter op dit moment al persoonlijke verschijning kan bevelen en medebrenging kan bevelen.⁸⁷ Als het wetsvoorstel voor de verplichte verschijning tijdens de uitspraak wordt aangenomen, komt er een nieuw lid in het Wetboek van Strafvordering, namelijk art. 345 lid 6 Sv. Op dit moment is de verplichte verschijning van de verdachte bij de uitspraak niet wettelijk vastgelegd, maar de rechter heeft op grond van de huidige jurisprudentie óók de mogelijkheid om een verdachte op de uitspraak aanwezig te laten zijn.⁸⁸ In de MvT wordt codificatie van deze uitspraak - gezien de rechtszekerheid - passend bevonden en is er verzocht

---

⁸² De redenen die hiervoor in de MvT zijn genoemd zijn enerzijds het belang om de norm in te scherpen, en anderzijds het belang om te laten zien dat de rechtspleging in het openbaar plaatsvindt. *Kamerstukken II 2019/20*, 35349, nr. 3, p. 7 (MvT).

⁸³ Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een verdachte tijdens een uitspraak geen respect toont jegens de rechter.

⁸⁴ Deze laatste artikelen bieden de mogelijkheid om een bevel tot verschijning / last medebrenging af te geven voor de verdachte.

⁸⁵ De verdachte die valt onder de voorwaarden van art. 258a Sv moet altijd verschijnen behoudens uitzonderingen, de overige verdachten moeten alleen verschijnen indien de rechter dat wenselijk vindt.

⁸⁶ De verdachte verplicht laten verschijnen ten behoeve van het uitvoeren van het spreekrecht van het slachtoffer valt bijvoorbeeld niet onder het uitgangspunt van de huidige wetgeving.

⁸⁷ F.C. Bakker, 'Advies Wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht in verband met de nadere versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (uitbreiding slachtofferrechten)', p. 2, rechtspraak.nl, 10 september 2018.

⁸⁸ HR 20 februari 2018, ECLI:NL:HR:2018:237.

om medebrenging te kunnen bevelen tijdens de uitspraak.⁸⁹ Deze verplichting wordt vastgelegd in lid 5 van art. 345 Sv:

“Ingeval de rechtbank het wenselijk acht dat de verdachte bij de uitspraak tegenwoordig is, beveelt zij dat de verdachte in persoon zal verschijnen. Met het oog op zijn persoonlijke verschijning, kan de rechtbank de medebrenging van de verdachte gelasten.”⁹⁰

Op het moment dat deze wetwijzigingen daadwerkelijk geïmplementeerd worden, zijn er twee artikelen die verschijning tijdens de uitspraak regelen. Voor de voorlopig gehechte verdachte die voldoet aan de voorwaarden van art. 258a Sv is de verschijning in beginsel (er zijn immers uitzonderingen, blijkens lid 2) te alle tijden verplicht. Bij de overige verdachten kan er door de rechter een bevel tot medebrenging worden afgegeven op grond van art. 345 lid 5 Sv.⁹¹ Dit betekent dat de rechtbank in dat geval ook de wettelijke bevoegdheid krijgt om de overige verdachten verplicht te laten verschijnen bij de uitspraak. Voor het afgeven van een bevel tot medebrenging tijdens de uitspraak voor de overige verdachten worden dezelfde criteria gehanteerd als bij de huidige wetgeving tijdens het onderzoek ter zitting.⁹²

2.7. Deelconclusie

Uit de vorige paragrafen is gebleken welke wijzigingen plaatsvinden wanneer de nieuwe wet in werking treedt. Hieruit is gebleken dat de voorlopig gehechte verdachte die voldoet aan de gestelde voorwaarden van art. 258a Sv feitelijk geen keuze heeft of hij wel of niet verschijnt bij zowel de zitting als de uitspraak. Iedereen die valt onder deze categorie ‘verdachte’ is verplicht te verschijnen, tenzij de rechter bepaalt dat er ‘zwaarwegende belangen’ spelen om hiervan af te zien. Voor deze groep verdachten geldt daardoor een extra plicht tijdens zowel de zitting als uitspraak. Deze verplichting kan worden gezien als een inperking op de huidige rechtspositie.

De verdachte die daarentegen in voorlopig hechtenis zit maar niet voldoet aan de gestelde voorwaarden van art. 258a Sv, valt onder de omstandigheden van art. 278 lid 2 Sv en mag in beginsel kiezen of hij wil verschijnen. Dit geldt ook voor de verdachte van een zeden- of geweldsmisdrijf wiens voorlopige hechtenis is geschorst.⁹³ Dit terwijl de verdachte die voor een geheel ander feit in detentie zit ook moet

---

⁸⁹ Dit betekent dat de rechtbank in de toekomst (mogelijkerwijs) ook de wettelijke bevoegdheid kan krijgen om verdachten zoals beschreven in art. 27 Sv. verplicht te laten verschijnen bij de uitspraak. Hiervoor worden dezelfde criteria gehanteerd als tijdens het onderzoek ter zitting, alleen de overwegingen daarin verschillen ten opzichte van de zitting.

⁹⁰ *Kamerstukken 2019/20*, 35349, nr. 2, p. 4 en *Wet uitbreiding slachtofferrechten (Stb. 2021, 220)*.

⁹¹ Onder ‘overige verdachten’ wordt verstaan alle verdachten die niet vallen onder de definitie van voorlopig gehechte verdachten, zoals geformuleerd onder art. 258a Sv.

⁹² Overwegingen die bij de uitspraak een rol spelen zijn gerelateerd aan de belangen van alle deelnemers in het strafproces.

⁹³ Tenzij de rechter een bevel tot medebrenging afgeeft.

verschijnen als er kans is dat er een voorlopige hechtenis zou worden opgelegd voor het nieuwe feit. Naar mijn idee is het in de hand werken van willekeur een belangrijke reden om geen voorstander van de nieuwe wet te zijn. Naar mijn idee gaat de wetgever met deze nieuwe wet voorbij aan het evident in de hand werken van willekeur op dit punt. Er wordt namelijk binnen art. 258a Sv (een nieuw) onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten verdachten. Hierdoor is het mogelijk dat ook verdachten van lichtere misdrijven moeten verschijnen

Daarnaast blijkt uit de MvT dat de minister ook de mogelijkheid tot het afgeven van een bevel tot medebrenging tijdens de uitspraak voor de 'overige verdachten' wettelijk wil vastleggen. Op het moment dat deze wetswijzigingen plaatsvinden, is er wettelijk gezien altijd een mogelijkheid om alle verdachten te laten verschijnen, voor zowel wat betreft de zitting als de uitspraak. Het is weliswaar op basis van een ander artikel (en medebrenging tijdens de uitspraak vindt plaats op basis van een rechterlijk bevel bij de 'overige verdachten'), maar de uitkomst is hetzelfde. Ten aanzien van de bevoegdheid van de rechter blijkt dat bij aanvaarding van het nieuwe art. 258a lid 1 Sv een rechterlijk bevel niet nodig is om de verdachte te laten verschijnen. In die zin wordt de bevoegdheid van de rechter om zelf te bepalen of het noodzakelijk is dat een verdachte verschijnt tijdens de zitting ingeperkt ten opzichte van de huidige wetgeving. Anderzijds blijft er ruimte voor de rechter om een afweging te maken in hoeverre er sprake is van 'zwaarwegende belang(en)', en op basis daarvan af te zien van de verschijningsplicht tijdens zowel de zitting als de uitspraak. Daarentegen kan de rechter op basis van de huidige wetgeving al maatwerk leveren door een bevel tot medebrenging af te geven. Het is daarom niet geheel duidelijk waarom deze wetswijziging noodzakelijk is als de verschijning ook kan worden afgedwongen op basis van de huidige nationale wetgeving en jurisprudentie.

Het is dan ook de vraag in hoeverre het slachtoffer zelf baat kan hebben bij deze wetswijziging. In het volgende hoofdstuk worden de gevolgen voor het slachtoffer in het licht van de nieuwe wet besproken, hoe deze gevolgen zich verhouden tot de genoemde argumenten en wat dit betekent voor de rechtspositie van het slachtoffer.

Hoofdstuk 3. Mogelijke gevolgen voor de spreekgerechtigden in het licht van het wetsvoorstel

In het vorige hoofdstuk is duidelijk geworden wat het wetsvoorstel verplichte verschijning inhoudt. Volgens de minister worden de functies van het spreekrecht versterkt door de verplichte verschijning van de voorlopig gehechte verdachte. Afgevraagd wordt in dit hoofdstuk of de verplichte verschijning daadwerkelijk in het belang is van het slachtoffer c.q. spreekgerechtigde. Wordt bijvoorbeeld secundaire victimisatie niet verder in de hand gewerkt door de verplichte verschijning van de voorlopig gehechte verdachte?⁹⁴

3.1 Verloop uitbreiding spreekrecht

In Nederland is het spreekrecht op 1 januari 2005 in werking getreden door een initiatiefwetsvoorstel van de Kamerleden Dittrich en Schonewille.⁹⁵ Voor de invoering van dit spreekrecht kon het slachtoffer zich slechts als benadeelde partij voegen in het strafproces. Met deze initiatiefwet had het slachtoffer de mogelijkheid om een schriftelijke of mondelinge verklaring tijdens de zitting af te leggen.⁹⁶ Voordat deze wet inging is een tijd lang onderzocht of een schriftelijke verklaring van het slachtoffer afdoende was om te behandelen op de zitting.⁹⁷ De wetgever kwam toen tot de conclusie dat een schriftelijke verklaring niet voldoende bevredigend was voor de slachtoffers om zich te kunnen uiten.⁹⁸

In 2011 ging de Wet versterking rechtspositie slachtoffers van misdrijven in en werd het spreekrecht gecodificeerd.⁹⁹ De kring van spreekgerechtigden werd in 2012 verruimd met nabestaanden en vertegenwoordigers van personen die vanwege hun jonge leeftijd of feitelijke toestand niet in de mogelijkheid zijn om gebruik te maken van het spreekrecht. De inhoud van het spreekrecht is voorts in de wet van 14 april 2016 gewijzigd.¹⁰⁰ Deze wet introduceert het zogenoemde 'onbelemmerd spreekrecht'. In art. 51e lid 2 Sv komt naar voren dat het slachtoffer 'een verklaring' kan afleggen tijdens het onderzoek ter terechtzitting.¹⁰¹ Hieruit blijkt dat slachtoffers niet alleen mogen vertellen welke gevolgen het misdrijf heeft gehad op hun leven, maar dat zij ook iets mogen zeggen over de schuld van en een mogelijke straf voor de verdachte.¹⁰² Dit houdt ook in dat er geen vragen worden gesteld over hetgeen het slachtoffer bespreekt tijdens het afleggen van het spreekrecht, en dat de verklaring niet weerlegd kan worden.¹⁰³ Opgemerkt moet worden dat in tegenstelling tot de politie, justitie en de rechter,

---

⁹⁴ Het begrip secundaire victimisatie wordt in hoofdstuk 3.1. verder beschreven.

⁹⁵ *Stb.* 2004, 382.

⁹⁶ Dit hield in dat slachtoffers zich enkel mochten uitspreken over de gevolgen die het misdrijf teweeg had gebracht.

⁹⁷ *Kamerstukken II* 2000/01, 27632, nr. 3, p. 2-3.

⁹⁸ Corstens 2018, p. 88.

⁹⁹ *Stb.* 2010, 1.

¹⁰⁰ *Stb.* 2016, 160.

¹⁰¹ Uit art. 51e blijkt dat onder de spreekgerechtigden niet alleen slachtoffers vallen maar ook de ouders, wettelijke vertegenwoordigers, echtgenoot, geregistreerde partner of een andere levensgezel en één van de familieleden van het slachtoffer als bedoeld in art. 51a eerste lid onder b.

¹⁰² *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, nr. 3, par. 1.

¹⁰³ *Kamerstukken II* 2014/15, 34082, nr. 3, p. 4.

een verdere uitbreiding van de rechtspositie van het slachtoffer omdat er een extra recht komt voor het slachtoffer, namelijk het recht om in het bijzijn van de verdachte te mogen spreken.

Uit het voorgaande blijkt dat het spreekrecht zich de afgelopen jaren sterk heeft ontwikkeld en dat het spreekrecht nog steeds aan verandering onderhevig is. Het spreekrecht van het slachtoffer wordt steeds verder opgerekt, zoals ook blijkt uit de verschillende voorstellen die zijn gedaan. Op het moment dat de nieuwe wet daadwerkelijk van kracht wordt, wordt de rechtspositie van het slachtoffer opnieuw verder uitgebreid. In de volgende paragraaf worden de doelen van het spreekrecht beschreven en in welke mate deze wijziging invloed heeft op de rechtspositie van het slachtoffer.

3.2. Doelen spreekrecht

Het versterken van de functies van het spreekrecht wordt als een belangrijk argument genoemd in het wetsvoorstel om de verdachte verplicht te laten verschijnen. Het spreekrecht heeft verschillende doelen. De doelen informatieverstopping, speciale preventie en algemene preventie zien op informatieverstopping en het tegengaan van recidive.¹¹⁸ Het doel van het leveren van een bijdrage aan het herstel van emotionele schade is daarentegen uitsluitend in het belang van het slachtoffer.¹¹⁹ In de memorie van toelichting wordt dit als volgt beschreven:

“De mondelinge verklaring van het slachtoffer of diens nabestaande kan bijdragen aan het begin van herstel van de emotionele schade, die bij het slachtoffer of diens nabestaanden is aangericht. In het openbaar een verklaring afleggen kan sommige van hen helpen de gevolgen van het misdrijf geheel of gedeeltelijk te verwerken.”¹²⁰

Dit doel wordt ook als argument aangehaald om de verdachte verplicht te laten verschijnen ten behoeve van het slachtoffer. Ter onderbouwing refereert de minister hierbij aan empirisch onderzoek van Lens e.a. (2010). In dit onderzoek zijn de functies van het spreekrecht geëvalueerd. Het communiceren van de gevolgen werd door slachtoffers het meest genoemd als reden om gebruik te maken van het spreekrecht.¹²¹ Voorts wordt het van belang geacht dat dit in het bijzijn van de verdachte plaatsvindt, aldus de minister.¹²² Opgemerkt moet worden dat in het onderzoek van Lens e.a. (2010) echter enkel wordt vermeld dat slachtoffers de wens hebben om de gevolgen te communiceren aan de autoriteiten. Uit het rapport blijkt niet dat dit ten overstaan van de verdachte moet plaatsvinden.¹²³ Later wordt, in de nota naar aanleiding van het verslag, de kanttekening geplaatst dat er geen zekerheid is dat het uitoefenen van het spreekrecht daadwerkelijk bijdraagt aan het emotioneel herstel, zoals ook blijkt uit

---

¹¹⁸ Kamerstukken II, 2001/02, 27632, nr. 5, p. 5-6 (MvT).

¹¹⁹ Kamerstukken II, 2004/05, 30143, nr. 3.

¹²⁰ Kamerstukken II, 2001/02, 27632, nr. 5, p. 5 (MvT).

¹²¹ Lens e.a. 2010, p. 64.

¹²² Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 3, p. 5 (MvT).

¹²³ Lens e.a. 2010, p. 59.

het onderzoek van Lens e.a. (2010). Nochtans zorgt het mogelijk wel voor een gunstige bijdrage aan het herstelproces en de kijk op de rechtvaardigheid van de procedure gezien vanuit het slachtoffer.¹²⁴ Het gaat hierbij dus om een indirecte bijdrage aan het herstelproces van het slachtoffer.¹²⁵

Uit de literatuurstudie van Ten Boom e.a. (2008) blijkt dat het spreken op zitting niet door slachtoffers als behoefte wordt aangedragen.¹²⁶ Voorts blijkt uit een empirisch onderzoek van Lens (2014) dat veel slachtoffers afzien van het mondelinge spreekrecht. De schriftelijke slachtofferverklaring wordt vele malen vaker gebruikt dan het mondelinge spreekrecht. Het slachtoffer heeft kennelijk een grotere behoefte aan de schriftelijke slachtofferverklaring.¹²⁷ Malsch merkt op dat van het mondelinge spreekrecht weinig gebruik wordt gemaakt. Slachtoffers zijn vaak angstig voor de verdachte en geven daarom veelal de voorkeur aan een schriftelijke slachtofferverklaring.¹²⁸ In 2011 werd bijvoorbeeld door ca. 250 mensen gebruik gemaakt van het spreekrecht terwijl de schriftelijke slachtofferverklaring 3000 keer werd gebruikt.¹²⁹

De minister geeft aan dat er van de 9.000 voorlopig gehechte verdachten er 7.500 uit zichzelf naar de zitting komen. Dit betekent dat het wetsvoorstel betrekking heeft op 1.500 verdachten die niet op eigen initiatief verschijnen.¹³⁰

Nochtans refereert de minister in het wetsvoorstel uitsluitend aan het onderzoek van Lens (2010). In dit onderzoek worden een drietal argumenten gegeven om voor het spreekrecht te pleiten.¹³¹ Het spreekrecht heeft een therapeutisch effect en geeft het slachtoffer een 'stem'. Voorts draagt het bij aan verbetering van de rechtvaardigheid van de procedure. Het laatste argument is juridisch gezien het meest van belang en heeft ook een fundamenteel karakter. Het risico op secundaire victimisatie kan worden gereduceerd als het slachtoffer onder meer procedurele rechtvaardigheid ervaart, aldus Wijers en De Boer.¹³² "De dubbelzinnige positie van het slachtoffer dat zijn spreekrecht uitoefent, staat op gespannen voet met basisideeën van procedurele rechtvaardigheid, waarin een vrije uitwisseling van argumenten centraal staat, hetgeen onder meer betekent dat in beginsel iedereen die zich in een lopende rechtszaak met de waarheidsvinding, schuldvraag of sanctionering bemoeit, zich over haar of zijn beweringen in een vraag- en antwoordspel zal moeten kunnen verantwoorden", aldus Geeraets en

---

¹²⁴ *Kamerstukken II* 2019/20, 35349, nr. 6, p. 9 (NV II).

¹²⁵ Velthoven, van, *THEMIS* 2011, p. 7 e.v..

¹²⁶ Boom, ten, e.a. 2008, p. 57 e.v..

¹²⁷ Lens 2014, p. 97.

¹²⁸ Malsch, Dijkman & Akkermans 2015.

¹²⁹ *Kamerstukken II* 2011/12, 33176, nr. 3, p. 2. Dit zijn momenteel de enige beschikbare cijfers over het gebruikmaken van het spreekrecht.

¹³⁰ *Kamerstukken II* 2019/20, 35349, nr. 6, p. 10 (NV II).

¹³¹ Lens e.a. 2010, p. 12-18.

¹³² Wijers & De Boer 2010, p. 137-138.

Veraart.¹³³ Groenhuijsen geeft hierover aan dat het onbeperkte spreekrecht nauwelijks nog beperkingen heeft voor het slachtoffer, waardoor het spreekrecht meer neigt naar uitkomstrechtvaardigheid dan naar procedurele rechtvaardigheid.¹³⁴

Uit het voorgaande blijkt dat het emotioneel herstel bij het slachtoffer als argument wordt gebruikt om de verdachte verplicht op de zitting te verschijnen. Deze indirecte bijdrage kan helpen bij het herstelproces van het slachtoffer. Ter onderbouwing van dit argument wordt er verwezen naar het onderzoek van Lens e.a. in 2010. Dit onderzoek wordt eenzijdig beschreven in het wetsvoorstel. Voorts worden latere bevindingen inzake de behoeften van slachtoffers buiten beschouwing gelaten en zijn er geen recente kwantitatieve gegevens bekend over de mate waarin gebruik wordt gemaakt van het fysieke spreekrecht. In de volgende paragraaf wordt de kritiek op het spreekrecht besproken.

3.3. Kritiek spreekrecht

Op de genoemde doelen van het spreekrecht is vanuit de literatuur commentaar geleverd.¹³⁵ Er zijn hierbij drie discussiepunten te onderscheiden. Het eerste punt van discussie is of het spreekrecht de straf van de dader kan beïnvloeden.¹³⁶ In de internationale literatuur valt het spreekrecht onder een groep instrumenten, genaamd Victim Impact Statements (hierna te noemen: VIS). “Wanneer VIS een invloed hebben op de uitkomsten van strafzaken, dan zou dit tot gemiddeld hogere straffen kunnen leiden of tot disproportionaliteit”, aldus Buruma.¹³⁷

Op het moment dat bijvoorbeeld een slachtoffer geen gebruik maakt van het spreekrecht zou de strafmaat lager kunnen uitvallen dan in het geval waarbij een slachtoffer hier wel van gebruikmaakt. Daarnaast kunnen VIS leiden tot disproportionaliteit omdat het ene slachtoffer makkelijker een dader vergeeft dan een ander. Hierbij wordt gedacht dat slachtoffers uit zijn op zwaardere straffen vanwege wraakgevoelens.¹³⁸ Het was op grond hiervan dat verscheidene auteurs de aanname deden dat het introduceren van VIS zou uitmonden in hogere straffen.¹³⁹ Uit het empirisch onderzoek van Groenhuijsen en Letschert (2012), blijkt dat hier geen bewijs van is. Zij konden niet aantonen dat het uitoefenen van het spreekrecht een direct verband heeft met een opwaartse druk op straftoemeting

---

¹³³ Geeraets e.a., *NJLP* 2017, p. 154. Voor de verdachte geldt in dit kader een uitzondering, gezien de mogelijkheid om zich te beroepen op het zwijgrecht.

¹³⁴ Groenhuijsen, *DD* 2018/14, p. 173.

¹³⁵ Lens e.a. 2010, p. 17.

¹³⁶ Lens e.a. 2010, p. 12.

¹³⁷ Buruma 2004, p. 1-15.

¹³⁸ Erez, *Criminal law bulletin* 2004, p. 483-500.

¹³⁹ Sarat, *Social and Legal Studies* 1997/ 6(2), p. 163-190.

ofwel schuldigverklaring.¹⁴⁰ In een soortgelijk empirisch onderzoek van Lens e.a. (2017) werd er een vergelijkbare conclusie getrokken.¹⁴¹

Het tweede punt van kritiek is de noodzaak van therapeutische doeleinden in het strafrecht. De gedachtegang hierbij is dat VIS vanuit het oogpunt van het slachtoffer kunnen helpen met de verwerking van het aangedane leed, ook wel verwoord als een 'begin van herstel van emotionele schade'. Door het kunnen uitoefenen van het spreekrecht ervaart het slachtoffer een vorm van controle. Van Stokkom geeft aan dat deze slachtoffergerichte benadering de beginselen van het strafproces kan overschaduwen.¹⁴² Winkel geeft aan dat dit dilemma samenhangt met het feit dat het doel van het spreekrecht niet concreet is.¹⁴³ Pemberton en Reynaers zijn het hiermee eens en geven aan dat deze spanning gereduceerd kan worden door de therapeutische doeleinden te concretiseren en verder te verenigen met de doelen die in het strafrecht van toepassing zijn: vergelding en gedragscontrole. Het inzetten op het reduceren van boosheid en angstgevoelens bij slachtoffers zijn in feite therapeutische maatregelen die parallel lopen met het streven naar vergelding en gedragscontrole zoals binnen het strafrecht usance is.¹⁴⁴ Een ander argument is dat de rechtszaal niet bij uitstek de plek is om een therapeutische plek te creëren.¹⁴⁵ Uit empirisch onderzoek van Lens (2014) blijkt bovendien dat het spreekrecht vrijwel geen therapeutisch effect heeft.¹⁴⁶ Kunst (2015) beaamt dit in zijn literatuuronderzoek. Hij geeft aan dat er meer onderzoek naar spreekrecht nodig is voordat er nieuwe wetgeving wordt gemaakt.¹⁴⁷

Het derde punt van discussie is dan ook of het spreekrecht daadwerkelijk het welzijn van slachtoffers bevordert. Hierover wordt wisselend gedacht en een eenduidig antwoord is niet te geven. De interpretatie van de voorgaande termen is uiteenlopend en zorgt voor discussie. Als slachtoffers VIS uitsluitend zien als een manier om de strafmaat te beïnvloeden, wordt een lage straf ook als negatief beoordeeld door het slachtoffer.¹⁴⁸ Een belangrijk punt hierbij is dat niet alle slachtoffers hetzelfde zijn en daardoor ook niet goed kan worden gemeten hoe VIS bijdragen aan het welzijn van slachtoffers. Therapeutische effectiviteit kan ook niet goed worden gemeten omdat het meten van de 'tevredenheid' bij slachtoffers geen betrouwbare maatstaf is.¹⁴⁹ De vraag die feitelijk beantwoord moet worden betreft

---

¹⁴⁰ Groenhuijsen & Letschert 2012, p. 147.

¹⁴¹ Lens e.a., 2017, p. 183-99.

¹⁴² Van Stokkom 2010, p. 1-22 en Lens e.a. 2010, p. 14.

¹⁴³ Winkel 2007, p. 1- 44.

¹⁴⁴ Pemberton & Reynaers, *Therapeutic jurisprudence and victim participation in justice* 2011, p. 229-248.

¹⁴⁵ Herman, *Journal of Traumatic Stress* 2003/16(2), p. 159-166.

¹⁴⁶ Lens 2014, p. 118.

¹⁴⁷ Kunst 2015, p. 32-45.

¹⁴⁸ Erez, *Criminal law bulletin* 2004, p. 483-500.

¹⁴⁹ Lens e.a. 2010, p. 16,

de vraag of VIS in zijn algemeenheid bijdragen aan het welzijn van slachtoffers.¹⁵⁰ De heterogeniteit van de slachtofferpopulatie wordt hierdoor buiten beschouwing gelaten.¹⁵¹

In het proefschrift van Lens, daterend uit 2014, wordt onderzocht of, en zo ja, hoe VIS kunnen bijdragen aan het emotioneel herstel van slachtoffers.

In deze studie komt naar voren dat er geen directe therapeutische effecten zijn waar te nemen bij slachtoffers die gebruikmaken van het spreekrecht. Desalniettemin is er wel sprake van een afname van gevoelens van angst bij die slachtoffers die (gebruikmakend van het spreekrecht) een grotere procedurele rechtvaardigheid ervaren.

Bovendien bleek uit dit onderzoek dat een toenemend gevoel van controle over het herstelproces ook kan uitmonden in een vermindering van gevoelens van boosheid en angst.

Op basis van de resultaten van deze studie, die verschillende patronen voor verschillende indicatoren lieten zien, stelt Lens dat de effectiviteit van het leveren van een VIS niet als een zwart-witkwestie moet worden beschouwd. De keuze om deel te nemen onderscheidt slachtoffers van degenen die weigeren, en de daaruit voortvloeiende effecten zijn subtiel, gedifferentieerd en indirect. Dientengevolge zijn algemene uitspraken over de effectiviteit van VIS ongerechtvaardigd. De discussie over de vraag of VIS wel of niet werken zou plaats moeten maken voor een discussie over een gedifferentieerde aanpak, op basis van de heterogene populatie van mensen die gebruikmaken van het spreekrecht.

Daarmee komt Lens enerzijds tegemoet aan de vraag van Pemberton m.b.t. algemene uitspraken over het al dan niet bijdragen van het spreekrecht aan het emotioneel herstel van slachtoffers. Anderzijds blijkt hieruit dat de opmerkingen ten aanzien van het emotioneel herstel van slachtoffers (in relatie tot het spreekrecht) van de Minister uit de Memorie van Toelichting, indruisen tegen de bevindingen van Lens uit 2014 staan.

Uit deze paragraaf blijkt dat de kritiek op het spreekrecht niet volledig terecht is. Het spreekrecht leidt niet tot een zwaardere straf voor de verdachte, maar de therapeutische doeleinden zijn daarentegen niet voldoende concreet en moeten verder onderzocht worden. Het derde punt, namelijk de vraag of het spreekrecht daadwerkelijk het welzijn van slachtoffers bevordert, is niet eenduidig te beantwoorden. In de volgende paragraaf wordt de kritiek op het wetsvoorstel uiteengezet.

---

¹⁵⁰ Pemberton, *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2008/8(4), p. 53-65.

¹⁵¹ Dit leidt tot algemene verklaringen die geen rekening houden met het individu en het soort delict.

3.4. Kritiek wetsvoorstel

Diverse partijen geven aan dat het wetsvoorstel niet in het belang is van het slachtoffer. De RvR geeft bijvoorbeeld aan dat het spreekrecht niet bedoeld is om de verdachte terecht te laten wijzen door het slachtoffer. Daarnaast vinden niet alle slachtoffers het prettig om in het bijzijn van de verdachte te spreken.¹⁵² Verder geeft de RvR aan dat er op basis van de huidige wetgeving al maatwerk kan worden geleverd in het belang van het slachtoffer.

Slachtofferhulp Nederland (hierna te noemen: SHN) is het eens met de RvR. Ook zij geven aan dat er slachtoffers zijn die juist niet in het bijzijn van de verdachte gebruik willen maken van het spreekrecht. De minister heeft als alternatieven hiervoor in het wetsvoorstel aangedragen om het slachtoffer een schriftelijke verklaring of een verklaring via een videoconferentie te laten afleggen. SHN vindt dit geen volledig alternatief omdat het slachtoffer met deze opties niet rechtstreeks spreekt tot de rechtbank. Hierbij wordt door SHN gerefereerd aan artikel 56 van het Verdrag van Istanbul en artikel 23 van de Europese richtlijn slachtofferrechten.¹⁵³ In het laatste artikel wordt de mogelijkheid gecreëerd dat slachtoffers een verklaring kunnen afleggen zonder de fysieke aanwezigheid van de verdachte.¹⁵⁴ In artikel 23 van de Europese richtlijn wordt benadrukt dat er geen oogcontact tussen verdachte en slachtoffer mag plaatsvinden.¹⁵⁵ SHN stelt daarom als oplossing voor om de verdachte alleen verplicht te laten verschijnen als het slachtoffer dat wil, tenzij er bijzondere omstandigheden zijn.

De NOvA geeft aan dat er door de verschijningsplicht een risico is dat de verdachte ongeïnteresseerd zal zijn tijdens het uitoefenen van het spreekrecht. Dit kan mogelijk leiden tot secundaire victimisatie. De NOvA vindt daardoor dat er in het wetsvoorstel weinig oog is voor het belang van het slachtoffer.¹⁵⁶ De Raad voor de strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna te noemen: RSJ) sluit zich aan bij de NOvA. De RSJ verwacht juist dat het slachtoffer door de verschijningsplicht van de verdachte niet naar de zitting zal komen om een eventuele confrontatie te vermijden.¹⁵⁷ Dit is ook de opinie van de voorzitter van het Landelijk Advocaten Netwerk Gewelds – en Zedenslachtoffer.¹⁵⁸ Zij

---

¹⁵² F.C. Bakker, 'Advies Wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht in verband met de nadere versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (uitbreiding slachtofferrechten)', p. 4, rechtspraak.nl, 10 september 2018.

¹⁵³ Richtlijn 2012/29/ EU.

¹⁵⁴ Het gaat hier om slachtoffers van huiselijk geweld.

¹⁵⁵ V. Jammers, 'consultatie conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', p. 1, Slachtofferhulp.nl, 3 september 2018.

¹⁵⁶ R.G. van den Berg, 'consultatie conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', advocatenorde.nl, 3 september 2018.

¹⁵⁷ M. Malsch, 'Pas eerst bestaande maatregelen beter toe vóór nieuwe slachtofferwetten te maken', njb.nl, 26 juli 2018.

¹⁵⁸ L.A.M.J. de Wit, 'advies conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', rsj.nl, 22 augustus 2018.

geven daarbij aan dat er naar de wens van het slachtoffer moet worden gekeken.¹⁵⁹ Uit het voorgaande blijkt dat de adviserende partijen het wetsvoorstel niet geheel in belang van het slachtoffer zien met als mogelijk gevolg, secundaire victimisatie.

3.5. Deelconclusie

Uit dit hoofdstuk is opnieuw gebleken dat het spreekrecht enorm in beweging is. Door de verdachte verplicht te laten verschijnen wordt de feitelijke rechtspositie van het slachtoffer verder uitgebreid. Uit literatuuronderzoek en empirisch onderzoek is gebleken dat veel slachtoffers niet de behoefte hebben om op de zitting te spreken. Hierdoor valt er lastig te duiden in welke mate dit wetsvoorstel in de praktijk invloed heeft op de rechtspositie. Een belangrijk argument van de minister om de verschijningsplicht in te voeren is om een bijdrage te leveren aan het emotioneel herstel van het slachtoffer. De minister refereert hierbij aan een onderdeel van het onderzoek van Lens uit 2010 en laat daarbij andere relevante literatuur en empirische onderzoeken buiten beschouwing. Uit het onderzoek van Lens is gebleken dat er geen garantie is dat het spreekrecht daadwerkelijk een bijdrage levert aan emotioneel herstel. Desalniettemin wordt het spreekrecht wel vaak als positief ervaren door slachtoffers c.q. spreekgerechtigden, dit omdat zij procedurele rechtvaardigheid ervaren. Ook wordt de strafmaat niet nadelig beïnvloed door het uitoefenen van het spreekrecht. Ten aanzien van het belang van het slachtoffer zijn er meerdere negatieve adviezen gegeven om de verschijningsplicht door te voeren. Alle partijen gaven aan dat de verschijningsplicht niet volledig in het belang van het slachtoffer is, met eventuele secundaire victimisatie als gevolg. In het wetsvoorstel ter versterking van de positie van het slachtoffer en het kaderbesluit wordt echter juist geprobeerd om dit tegen te gaan.

Naar mijn idee heeft de minister zijn wetsvoorstel om de verdachte verplicht te laten verschijnen ten behoeve van het slachtoffer eenzijdig onderbouwd. Bovendien wordt het enige empirische onderzoek dat hij gebruikt, slechts ten dele als onderbouwing gebruikt in het wetsvoorstel. Er worden bovendien geen aanvullende gegevens uit andere onderzoeken betrokken in zijn onderbouwing voor het wetsvoorstel. Voorts ontbreekt een kwantitatieve onderbouwing waar het gaat om slachtoffers die wilden spreken in het bijzijn van een verdachte die niet op de zitting verscheen. De noodzaak ofwel het belang om de verdachte verplicht te laten verschijnen ten behoeve van het slachtoffer c.q. spreekgerechtigden wordt op basis van – het gegeven argument in - het wetsvoorstel niet volledig helder gemaakt.

Het versterken van de functies van het spreekrecht was slechts één argument om de verschijningsplicht in te voeren. Afgevraagd wordt er of wel een positief belang is voor de verdachte. De verdachte is immers dé partij in het strafproces die centraal staat. Juist als het gaat om zware delicten is het van belang dat hij aanwezig is. In het volgende hoofdstuk wordt besproken of de verdachte daadwerkelijk belang heeft bij zijn eigen verschijning en wat dit betekent voor zijn rechtspositie.

---

¹⁵⁹ Advocatie redactie, Advocaten kritisch over verschijningsplicht verdachten: 'Volstrekt voor de bühne', advocatie.nl, 26 februari 2018.

Hoofdstuk 4. Mogelijke gevolgen voor de voorlopig gehechte verdachte¹⁶⁰ in het licht van het wetsvoorstel

In het vorige hoofdstuk is gebleken dat de feitelijke rechtspositie van het slachtoffer door het wetsvoorstel wordt uitgebreid, maar dat niet alle slachtoffers behoefte hebben om te spreken in het bijzijn van de verdachte. Verder is in het vorige hoofdstuk gebleken dat er in het wetsvoorstel eenzijdig wordt gerefereerd aan een empirisch onderzoek, terwijl er ook andere relevante literatuur en empirische onderzoeken bestaan, die buiten beschouwing zijn gebleven in het wetsvoorstel. Het slachtoffer is een procesdeelnemer maar de verdachte is daarentegen dé partij waar het proces om draait. Bij deze specifieke doelgroep van voorlopig gehechte verdachten gaat het voornamelijk om verdachten van zware delicten die ten laste zijn gelegd. Specifiek heeft de nieuwe wet betrekking op ongeveer 1500 verdachten die per jaar niet vrijwillig naar de zitting komen, dit betreft ca 20 % van het totaal. De overige verdachten verschijnen wel op eigen initiatief.¹⁶¹

In dit hoofdstuk wordt bekeken in hoeverre de rechtspositie van deze groep verdachten verandert bij invoering van de nieuwe wet. Daarbij wordt gezien of deze doelgroep zelf baat heeft bij een verplichte verschijning, meer specifiek in hoeverre het recht op een eerlijk proces bij de nieuwe wetgeving in het gedrang komt. Eerst wordt enige achtergrondinformatie gegeven, door het uitgangspunt met betrekking tot de verschijningsplicht binnen de huidige nationale wetgeving te bespreken. Vervolgens wordt beschreven of de nieuwe wet een spanningsveld oplevert met enkele specifieke beginselen van het EVRM, of het EVRM een verschijningsplicht hanteert, en wat dit betekent voor de rechtspositie van de verdachte.

4.1. Uitgangspunt verschijningsplicht nationale wetgeving

Ons strafproces kenmerkt zich doordat er geen verschil wordt gemaakt bij de aanwezigheid van de verdachte in zware of lichte straffen en de daarbij horende belangen die op het spel staan. Hierdoor is er in het strafproces weinig onderscheid tussen lichte en zware zaken.¹⁶² Het verplicht laten verschijnen van de verdachte is al jaren een discussiepunt. De onderzoekers van Strafvordering 2001 gaven bijvoorbeeld aan dat de aanwezigheid van de verdachte juist de waarheidsvinding bevordert en hierdoor het contradictoire proces meer tot zijn recht zou komen. Daarnaast stelde deze onderzoeksgroep aan het Ministerie van Justitie voor om voorlopige hechtenis mogelijk te maken bij misdrijven waarop een straf van drie jaar of meer wordt gevorderd, met als oogmerk om de aanwezigheid van de verdachte te garanderen.¹⁶³ Dit had tot doel om het recht op een eerlijk proces te dienen, want verstek is ook mogelijk

---

¹⁶⁰ Met de voorlopig gehechte wordt bedoeld op de verdachte die valt onder artikel 258a Sv (nieuw), zoals beschreven in hoofdstuk 2.4.

¹⁶¹ Verslag I, Verslag van de plenaire vergadering van dinsdag 6 april 2021, www.eerstekamer.nl, 6 april 2021.

¹⁶² Knigge 1994, p. 49.

¹⁶³ De projectgroep bestond uit verschillende wetenschappers die op verzoek van het Ministerie van Justitie onderzoek hebben gedaan naar knelpunten en oplossingen binnen het wetboek van strafvordering. Dit onderzoek

bij de berechting van zwaardere misdrijven.¹⁶⁴ In het Wetboek van Strafvordering van 1926 is nergens een concrete verschijningsplicht voor de verdachte geregeld.¹⁶⁵

Er waren diverse redenen om de verschijningsplicht niet op te leggen.¹⁶⁶ De eerste reden was dat de terechtzitting een accusatoir karakter heeft.¹⁶⁷ De verdachte wordt zoveel mogelijk gezien als een procespartij die autonoom is.¹⁶⁸ De tweede reden was dat de snelheid om een zaak af te doen prevaleerde boven een zaak die uitgesteld werd om de verdachte alsnog aanwezig te laten zijn. Ten derde leek het erop dat de verschijningsplicht extra leed zou kunnen toebrengen aan een verdachte dan de mogelijk op te leggen straf.¹⁶⁹ Hieraan werd toegevoegd dat een behandeling bij verstek een mogelijkheid is die sinds het Wetboek van Strafvordering van 1886 geen problemen heeft opgeleverd.¹⁷⁰ Deze mogelijkheid lijkt te duiden op een grondbeginsel van het Nederlandse strafprocesrecht.¹⁷¹ Dit beginsel - het recht om verstek te laten - is niet absoluut.¹⁷² Een verzoek tot medebrenging is bijvoorbeeld in Nederland in de jaren 2017-2019 gemiddeld 160 keer per jaar door de rechtbank gelast.¹⁷³

Laméris - Tebbenhoff Rijnenberg is bij zware misdrijven een voorstander van de berechting in aanwezigheid van de verdachte, in haar visie wordt het contradictoire karakter dan beter beschermd.¹⁷⁴ Volgens haar moet er wel enige terughoudendheid zijn om de voorlopige hechtenis hiervoor in te zetten als er voldoende zekerheid is dat de verdachte uit zichzelf op de zitting verschijnt.¹⁷⁵ Deze ruimte voor vrijwilligheid wordt in de nieuwe wet niet geboden.

In deze paragraaf is gebleken dat in het huidige Nederlandse strafprocesrecht de verdachte het - niet absolute - recht heeft om verstek te laten gaan. Ook wordt er in beginsel geen verschil gemaakt tussen

---

heeft plaatsgevonden onder leiding van M.S. Groenhuijsen en G. Knigge en heeft geresulteerd in een aantal rapporten.

¹⁶⁴ Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 42.

¹⁶⁵ De wetgever ging ervan uit dat de verdachte aanwezig zou zijn maar verplichtte de verdachte niet. Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 102.

¹⁶⁶ Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 102.

¹⁶⁷ Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 102.

¹⁶⁸ Bemelmans, AA 2018 p. 906.

¹⁶⁹ Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 102. Deze reden wordt door de auteurs niet verder toegelicht.

¹⁷⁰ *Kamerstukken II* 1913/14, 286, 3, p. 117. Vgl. ook Van Hattum & De Jong 2006, p. 247.

¹⁷¹ Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 102.

¹⁷² Uit hoofdstuk 2 blijkt dat de rechter de verschijning kan bevelen. De minderjarige verdachte is altijd verplicht om te verschijnen.

¹⁷³ *Kamerstukken II* 2019/20, 35349, nr. 6, p. 10. (NV II).

¹⁷⁴ Het belang van het contradictoire karakter neemt ook toe naarmate er voor de verdachte meer op het spel staat, gezien de potentieel hogere strafmaat die van toepassing is bij zware misdrijven. Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998, p. 212.

¹⁷⁵ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998, p. 212 en 213.

verdachten van zware of lichte misdrijven, en mogelijke bijpassende belangen die er op het spel staan. In de volgende paragraaf wordt bekeken hoe de nieuwe wet zich verhoudt tot enkele beginselen van het EVRM en wat dit betekent voor de rechtspositie van de verdachte.

4.2. Verplichte verschijning in het licht van enkele EVRM-beginselen

De vraag is in hoeverre de nieuwe wet spanning oplevert met enkele beginselen van het EVRM.¹⁷⁶

Ten eerste is het de vraag of het nemo tenetur-beginsel door verplichte verschijning in het gedrang komt.¹⁷⁷ Dit beginsel behelst het recht van de verdachte om niet te hoeven meewerken aan zijn eigen veroordeling en is besloten in art. 6 lid 1 EVRM.¹⁷⁸ Zoals beschreven in de eerste paragraaf van dit hoofdstuk, is de terechtzitting voornamelijk accusatoir van aard. Hierdoor heeft de verdachte veel ruimte om zijn proceshouding te bepalen.¹⁷⁹ De overheid heeft daarentegen veel belang bij de aanwezigheid van de verdachte.¹⁸⁰ Het nemo tenetur-beginsel is geen absoluut recht en mag door middel van wettelijke uitzonderingen worden ingeperkt.¹⁸¹ Plaisier verwoordt dit als volgt:

*“Een vrijheid in vormgeving van de processuele rechten vindt haar grens waar deze vrijheid raakt aan de kern waar het bij een strafproces om draait.”*¹⁸²

Een mogelijk gevolg van de verplichte verschijning is dat er sprake is van een zelf-incriminerende werking omdat de verdachte niet meer volledig zijn eigen proceshouding kan bepalen tijdens het strafproces. De verdachte wordt verplicht tijdens de zitting te verschijnen maar is vervolgens echter vrij om te zwijgen en zich te laten bijstaan door een advocaat. Zodra hij namelijk is verschenen, wordt er geen medewerking van hem vereist.¹⁸³ Hierdoor wordt de mate van dwang gerelativeerd door de procedurele bescherming van de verdachte tijdens de zitting.¹⁸⁴

---

¹⁷⁶ Art. 5 EVRM wordt in deze paragraaf niet besproken. De reden hiervan is dat er geen nieuwe grond voor voorlopige hechtenis (art. 67a Sv) wordt toegevoegd aan het wetsvoorstel. De vrijheid van de verdachte wordt al beperkt door zijn voorarrest hetgeen ligt besloten in art. 5 lid 1 sub c EVRM en de ruimte die hierin wordt geboden. Dit betekent dat de verdachte al in zijn fysieke vrijheid wordt beperkt door de huidige gronden die er zijn voor voorlopige hechtenis. De verschijning van de verdachte tijdens de zitting komt hier nog bij, maar hierdoor wordt de bewegingsvrijheid van de verdachte niet zodanig beperkt dat het valt onder art. 5 EVRM.

¹⁷⁷ Dit beginsel ligt besloten in art. 6 lid 1 EVRM.

¹⁷⁸ Sinds EHRM 25 februari 1993, ECLI:NL:XX:1993:AD1839, m.nt. G. Knigge (*Funke/ Frankrijk*) erkend.

¹⁷⁹ De keuze om wel of niet te verschijnen wordt als een onderdeel hiervan gezien.

¹⁸⁰ O.a. het belang van preventieve werking van de rechtspraak.

¹⁸¹ Plaisier 1999, p. 16.

¹⁸² Plaisier 1999, p. 18.

¹⁸³ Plaisier 1999, p. 15-17.

¹⁸⁴ Bemelmans, AA 2018, p. 908.

Uit het voorgaande blijkt dat het wetsvoorstel zorgt voor een inperking op de procedurele vrijheid van de verdachte om volledig zijn eigen procespositie te bepalen. Desondanks valt deze inperking te relativeren door de toepassing van de procedurele waarborgen die hier tegenover staan.

Ten tweede is er de mogelijkheid dat de plicht om te verschijnen een spanning kan opleveren met de onschuldpresumptie. Dit houdt in dat de verdachte voor onschuldig wordt gehouden tot het tegendeel is bewezen. Dit beginsel is besloten in art 6 lid 2 EVRM en artikel 3 en 4 van de Richtlijn (EU) 2016/343 van het Europees parlement en de Raad.¹⁸⁵ De overheid heeft naar de verdachte toe een bepaalde zorgplicht om dit te waarborgen.¹⁸⁶ De RSJ onderschrijft dat iedere verdachte onschuldig is totdat het tegendeel is bewezen. De verplichte confrontatie met het slachtoffer is volgens de RSJ niet in lijn met de onschuldpresumptie.¹⁸⁷ De RvR is het hiermee eens en geeft aan dat het aanhoren van de verklaring van het slachtoffer niet verplicht is voor de verdachte.¹⁸⁸ Voorts geeft de RSJ aan dat het slachtoffer de verdachte – mogelijk – aanspreekt als een dader terwijl zijn schuld nog niet vaststaat.

De onschuldpresumptie heeft twee verschillende dimensies, aldus Bemelmans.¹⁸⁹ Dit betreft enerzijds het bewijs en anderzijds het behandelingsaspect.¹⁹⁰ Het eerste aspect ziet op het vaststellen van de feiten door de rechter.¹⁹¹ Het wetsvoorstel heeft daarentegen betrekking op het tweede aspect. Dit aspect houdt in dat een overheidsfunctionaris een verdachte niet mag bejegenen alsof hij schuldig is voordat hij is veroordeeld.¹⁹² Momenteel is er geen wettelijke regeling die bepaalt hoe overheidsfunctionarissen zich mogen uitlaten over strafzaken. Hierdoor komt de regulering van uitlatingen aan op de betrokken beroepsgroepen zelf. Als vanzelfsprekend moeten zij de behandelingsdimensie wel naleven.¹⁹³

Ook mogen er geen maatregelen worden genomen die zorgen voor extra leed ofwel maatregelen die disproportioneel kunnen zijn.¹⁹⁴ Bemelmans geeft aan dat de verplichte verschijning een dergelijke

---

¹⁸⁵ Zie ook art. 14 lid 2 IVBPR, ook wel het recht voor onschuldig te worden gehouden.

¹⁸⁶ Zie het advies van L.A.J.M. de Wit, 'advies conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', p. 2, rsj.nl, 22 augustus 2018.

¹⁸⁷ Zie het advies van L.A.J.M. de Wit, 'advies conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', p. 2, rsj.nl, 22 augustus 2018.

¹⁸⁸ Zie paragraaf 2.4.1.

¹⁸⁹ Bemelmans, *Strafblad* 2019, p. 7-11.

¹⁹⁰ Bemelmans 2018, p. 69-74 en p. 484-492. Dit onderscheid vormt de kern van het boek, maar wordt in het bijzonder toegelicht op de genoemde pagina's.

¹⁹¹ Deze breder toepasselijke dimensie vergt kort gezegd van overheidsfunctionarissen dat zij de verdachte niet reeds voorafgaand aan zijn mogelijke veroordeling als schuldige behandelen.

¹⁹² Dat staat overigens niet gelijk aan een plicht de verdachte als onschuldige te bejegenen. Bemelmans 2018, p. 144-148.

¹⁹³ Bemelmans, *Strafblad* 2019, p. 10.

¹⁹⁴ Vgl. bijv. EHRM 28 oktober 1998, ECLI:NL:XX:1998:AD4558, par 121 (*Osman/Verenigd Koninkrijk*) en EHRM 31 mei 2011, ECLI:CE:ECHR:2011:0531JUD000582904, par. 124 (*Khodorkovskiy/Rusland*).

bejegening niet met zich meebrengt.¹⁹⁵ De verschijningsplicht zou in zijn ogen de verdachte niet als schuldig presenteren. De verplichte aanwezigheid heeft in zijn visie ook niet tot doel om voor extra leed te zorgen. Zowel schuldige als onschuldige verdachten worden verplicht aanwezig te zijn en daardoor ook in gelijke mate geraakt. Daarnaast heeft de verplichte aanwezigheid niet tot doel om de verdachte te straffen. Sommige doelen van de aanwezigheidsplicht worden ook bewerkstelligd bij een berechting die tot vrijspraak leidt. Hierdoor komt de aanwezigheidsplicht in de visie van Bemelmans niet in conflict met de onschuldpresumptie.¹⁹⁶ Deze redenering is wat mij betreft zeer valide.

In het licht van de gegeven kritiek van de RSJ en de RvR, met betrekking tot de bejegening van het slachtoffer naar de verdachte toe en het door de verdachte moeten aanhoren van de verklaring door de verdachte, is het de vraag of de bescherming van behandelingsdimensie ook aan de orde is tussen burgers onderling. Wordt de verdachte ook beschermd door de bejegening van het slachtoffer tijdens het uitoefenen van het spreekrecht? ¹⁹⁷ Deze bejegening van het slachtoffer richting de verdachte wordt ook wel beschouwd als horizontaal van aard. Het gaat namelijk om de bejegening tussen burgers onderling.¹⁹⁸ Uit het verdragsrecht blijkt vrijwel geen erkenning van de horizontale werking van de onschuldpresumptie.¹⁹⁹ Het bejegeningverbod heeft hierdoor niet dezelfde werking tussen burgers onderling, als tussen een burger en de overheid (hetgeen als verticaal van aard wordt beschouwd). Dit betekent dat het uitoefenen van het spreekrecht door het slachtoffer en de bejegening van het slachtoffer richting de verdachte niet onder de bescherming van de behandelingsdimensie vallen.²⁰⁰

Uit deze paragraaf is gebleken dat de verplichte verschijning niet in strijd is met het nemo tenetur-beginsel en de onschuldpresumptie. De nieuwe wet zorgt wel voor een inperking op de vrijheid van de verdachte om zijn eigen procespositie te bepalen door wel of niet op de zitting te verschijnen, die ligt besloten in het nemo tenetur-beginsel. Nochtans wordt deze inperking gecompenseerd gezien de bescherming van de verdachte middels procedurele waarborgen, en is daardoor gerechtvaardigd. Daarnaast wordt er in deze paragraaf geconstateerd dat de verschijningsplicht niet conflicteert met de onschuldpresumptie. Deze plicht heeft namelijk niet tot doel om extra leed toe voegen en zowel schuldige als onschuldige verdachten worden verplicht om aanwezig te zijn. De verdachte wordt dus niet bejegend alsof hij al schuldig is bevonden. De kritiek die is gegeven op dit beginsel ziet op de bejegening van het slachtoffer naar de verdachte toe. Deze confrontatie valt niet onder bejegening van de onschuldpresumptie, omdat de confrontatie tussen de verdachte en het slachtoffer horizontaal van aard is, terwijl de bescherming van de verdachte door middel van de onschuldpresumptie verticaal van aard is. In de volgende paragraaf wordt beschreven wat het uitgangspunt van het EHRM is met betrekking tot het aanwezigheidsrecht van de verdachte.

---

¹⁹⁵ Bemelmans, AA 2018, p. 909.

¹⁹⁶ Bemelmans, AA 2018, p. 909.

¹⁹⁷ Bemelmans, *Strafblad* 2019, p. 11.

¹⁹⁸ Bemelmans 2018, p. 177.

¹⁹⁹ EHRM 5 december 2002, ECLI:CE:ECHR:2002:1205JUD003489697, (*Craxi/Italië*).

²⁰⁰ Bemelmans, AA 2018, p. 909 en Bemelmans, *Strafblad* 2019, p. 11.

4.3. Aanwezigheidsrecht vanuit het perspectief van het EHRM

Het recht voor de verdachte om aanwezig te zijn, vloeit voort uit art. 14 lid 3 sub d van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (hierna te noemen: IVBPR) en art. 6 EVRM. De verdachte krijgt door zijn aanwezigheid enerzijds de kans om te reageren op de beschuldigingen die ten laste worden gelegd, en anderzijds krijgt hij de mogelijkheid om aan te geven wat hij vindt van de gepresenteerde feiten en mogelijke straf. Zijn aanwezigheid komt het vinden van de waarheid dan ook ten goede.²⁰¹ Dit recht is niet expliciet opgenomen maar vloeit voort uit het recht op een eerlijk proces van art. 6 EVRM. Dit betekent dat de verdachte op grond van art. 6 lid 1 en art. 6 lid 3 sub c, d en e EVRM niet alleen op de zitting mag verschijnen, maar ook het recht heeft zich te verdedigen.²⁰² Het recht op aanwezigheid is dus geen zelfstandig recht maar vloeit voort uit een 'fair trial'.²⁰³ Tot 1986 zijn er geen beslissingen van het Europese Hof beschikbaar die betrekking hebben op de relatie tussen een 'fair trial' en de aanwezigheid van de verdachte.²⁰⁴ De erkenning van het recht om aanwezig te zijn kwam voor het eerst aan bod in de zaak *Colozza*.²⁰⁵

Het EHRM gaf in deze zaak aan dat het lastig is om de voornoemd recht uit te oefenen in afwezigheid van de verdachte.²⁰⁶ Er wordt door het EHRM wel een verschil gemaakt tussen hoger beroep en een zaak in eerste aanleg. Afhankelijk van of de feiten en of de schuld opnieuw wordt bezien, is aanwezigheid wel van belang.²⁰⁷ Ook in diverse andere uitspraken wordt de aanwezigheid van de verdachte van belang geacht.²⁰⁸ Toch hebben verdachten de optie om afstand te doen van het aanwezigheidsrecht, ook wel 'waiver'²⁰⁹ genoemd.²¹⁰ Dit wilsbesluit is mogelijk indien de verdachte voldoende en begrijpelijk is geïnformeerd.²¹¹

---

²⁰¹ Dubelaar, *DD* 2019/47, p. 9.

²⁰² EHRM 12 februari 1985, ECLI:CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, par. 27 (*Colozza t. Italië*) en EHRM 5 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, par. 52, (*Marcello Viola t. Italië*).

²⁰³ Plaisier 1999, p. 58.

²⁰⁴ Plaisier 1999, p. 62.

²⁰⁵ EHRM 12 februari 1985, ECLI:NL:XX:1985:AC9407, NJ 1986/685, par. 27, m.nt. C.F. Rüter (*Colozza t. Italië*) en Plaisier 1999, p. 80.

²⁰⁶ EHRM 12 februari 1985, ECLI:CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, par. 27 (*Colozza t. Italië*).

²⁰⁷ EHRM 5 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, par. 58 (*Marcello Viola t. Italië*), zie ook EHRM 6 juli 2004, ECLI:CE:ECHR:2004:0706JUD005054599, par. 27 (*Dondarini t. San Marino*).

²⁰⁸ Zie bijvoorbeeld EHRM 22 september 1994, ECLI:NL:XX:1994:AD2160,14861/89, par. 33 (*Lala/Nederland*) en EHRM 23 november 1993, ECLI:CE:ECHR:1993:1123JUD001403288, par. 35 (*Poitrimol/Frankrijk*).

²⁰⁹ Verklaring om afstand te doen van een verdragsrecht.

²¹⁰ Zie onder meer EHRM 1 maart 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, par. 86-88 (*Sejdovic t. Italië*) en *Hermi t. Italië* en EHRM 18 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1018JUD001811402, «EHRC» 2007/4 m.nt. Attinger, par. 73-76 (*Hermi t. Italië*) ('Waiver of the right to appear').

²¹¹ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998, p. 10

Nochtans wordt het recht van afstand doen niet altijd als gerechtvaardigd gezien voor het strafproces. De eisen die aan een waiver worden gesteld worden strikter als er voor de verdachte veel afhangt van de terechtzitting. Het Straatsburgs Hof gaf in de Pfeifer and Plankl aan dat er voor een waiver niet alleen naar de nationale wet moet worden gekeken, maar dat de bescherming van de belangen van de verdachte ook moet voldoen aan minimum waarborgen vanuit het EVRM.²¹² Verder gaf het Hof in deze zaak aan dat de verdachte niet rechtsgeldig afstand kon doen van zijn recht om aanwezig te zijn, omdat hij als leek niet goed de mogelijke consequenties kon overzien.²¹³ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg geeft aan:

*“Omstandigheden als de zwaarte van het feit en de mogelijkheid van een fresh determination lijken voor het Hof een rol te spelen bij de afweging of een ondubbelzinnige of expliciete afstand rechtsgeldig is”.*²¹⁴

Het recht om aanwezig te zijn neigt dan ook bij zwaardere misdrijven eerder naar een plicht omdat de verdachte weinig keuzevrijheid heeft.²¹⁵ Volgens Knigge kan dit gerechtvaardigd worden omdat willekeurige bestraffing voorkomen moet worden en gezien moet worden als een publiek belang.²¹⁶

Uit de zaken Kremzow tegen Oostenrijk en Hermi tegen Italië blijkt dat het Europese Hof de verschijning van de verdachte ook in zijn eigen belang vindt²¹⁷:

*“It was essential to the fairness of the proceedings that the applicant be present during the hearing of appeals. Those proceedings were of crucial importance for him as they involved an assessment not only of his character but also of his motive, which might have important implications for the severity of his sentence.”*²¹⁸

---

²¹² EHRM 25 februari 1992, ECLI:CE:ECHR:1992:0225JUD001080284. (*Pfeifer and Plankl/Austria*), par. 37. Het Hof zegt hierover in een recent arrest: “However, such a waiver must, if it is to be effective for Convention purposes, be established in an unequivocal manner and be attended by minimum safeguards commensurate with its importance (see Poitrimol, cited above).” EHRM 18 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1018JUD001811402, par. 73 (*Hermi tegen Italië*).

²¹³ EHRM 25 februari 1992, ECLI:CE:ECHR:1992:0225JUD001080284, par. 39 (*Pfeifer and Plankl/Austria*). Het Hof herhaalt dit in een recent arrest: “For example, the Court considers that before an accused can be said to have impliedly, through his conduct, waived an important right under Article 6 it must be shown that he could reasonably have foreseen what the consequences of his conduct would be”. EHRM 9 september 2003, ECLI:CE:ECHR:2003:0909DEC003090002 (*Jones v. the United Kingdom*).

²¹⁴ Laméris-Tebbenhof Rijnenberg 1998, p 16.

²¹⁵ Van Hattum & De Jong, *NJB* 2006/81, p. 2.

²¹⁶ Knigge 1994, p. 63.

²¹⁷ Mevis e.a. 2012, p. 147- 148.

²¹⁸ EHRM 21 september 1993, ECLI:NL:XX:1993:AD1950, par. 63 (*Kremzow/Oostenrijk*) en EHRM 18 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1018JUD001811402, par. 67 (*Hermi tegen Italië*).

In de zaak Sejdovic tegen Italië wordt dit beaamd. Het Hof geeft aan:

*“The legislature must accordingly be able to discourage unjustified absences, provided that any sanctions used are not disproportionate in the circumstances of the case and the defendant is not deprived of his right to be defended by counsel.”*²¹⁹

In sommige landen is de aanwezigheid wel afgedwongen. In Duitsland²²⁰ en Frankrijk²²¹ behoort verstek bij zwaardere vergrijpen in beginsel niet tot de mogelijkheden voor de verdachte.²²² In beide landen kan de voorlopige hechtenis als middel worden gebruikt worden om de aanwezigheid van de verdachte te faciliteren en te garanderen omdat zij een onderscheid maken in procedurele eisen binnen de strafprocedure.²²³ Dit is kenmerkend voor het strafproces dat in deze landen wordt gehanteerd.²²⁴ De plicht om aanwezig te zijn, wordt bij deze landen geregeld in een bijzondere grond van voorlopige hechtenis.²²⁵ In Duitsland heeft bijvoorbeeld het vluchtgevaar zowel betrekking op de berechting als de tenuitvoerlegging van een straf. Justitie heeft de mogelijkheid om de verdachte als voorwaarde te stellen om iemand te machtigen om de dagvaarding te ontvangen, waarbij ter garantie een waarborgsom dient.²²⁶ Verder is de vrees niet heel groot in Duitsland dat zaken lang duren als de verdachte niet verschijnt. Als een verdachte niet in persoon is ingelicht tijdens de uitspraak of de zitting, worden alsnog de normale termijnen (een week) van de normale rechtsmiddelen²²⁷ gehanteerd. In Duitsland is verzet alleen ontvankelijk als de reden van niet verschijnen toelaatbaar is. Hierbij wordt ook de proceshouding van de verdachte beoordeeld. De verdachte heeft hierdoor een hoge mate van eigen verantwoordelijkheid om te verschijnen.²²⁸

In Frankrijk worden de zwaarste misdrijven door het hof van assisen behandeld. In beginsel kunnen zaken bij dit hof niet plaatsvinden als de verdachte niet aanwezig is.²²⁹ In beide landen kan de voorlopige hechtenis als middel worden gebruikt worden om de aanwezigheid van de verdachte te faciliteren en te garanderen omdat zij een onderscheid maken in procedurele eisen binnen de strafprocedure.²³⁰ Als een verdachte zich bijvoorbeeld in Frankrijk in voorlopige hechtenis bevindt, kan hij door een deurwaarder worden opgeroepen om alsnog te verschijnen. Indien hij weigert te verschijnen, kan een bevel tot

---

²¹⁹ EHRM 1 maart 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, par. 92 (*Sejdovic tegen Italië*).

²²⁰ § 230 tot en met § 235 Strafprozessordnung.

²²¹ Art. 410 en 411 Code de procédure pénal.

²²² De verdachte die in deze landen beschuldigd wordt van een zwaarder vergrijp, heeft een verschijningsplicht op de terechtzitting.

²²³ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998, p. 209.

²²⁴ Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 111.

²²⁵ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1999, p. 91-127.

²²⁶ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998, p. 162.

²²⁷ Dit rechtsmiddel heet Wiedereinsetzung in den vorigen Stand.

²²⁸ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998, p. 162-163.

²²⁹ Groenhuijsen en Knigge 1999, p. 111.

²³⁰ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998, p. 209.

voorgeleiding worden bevolen. Daarnaast is het mogelijk dat de zaak in afwezigheid van de verdachte wordt behandeld en dat hij contradictoir wordt berecht. Als de verdachte niet is gedetineerd en niet op de zitting verschijnt kan er uitsluitend een voorlopige behandeling van de zaak plaatsvinden. Zodra de verdachte zich meldt of wordt opgepakt, wordt de zaak opnieuw behandeld.²³¹

Uit deze paragraaf is gebleken dat het recht om aanwezig te zijn voortvloeit uit het recht op een eerlijk proces. Onder dit beginsel valt het recht om als verdachte aanwezig te zijn maar ook om zichzelf te verdedigen. Als de verdachte niet aanwezig wil zijn tijdens de zitting heeft hij de optie om ondubbelzinnig afstand te doen van zijn afwezigheidsrecht. Het Hof geeft geen uitsluitel of een aanwezigheidsplicht voor de verdachte te verenigen is met het EVRM. In de jurisprudentie wordt het belang om aanwezig te zijn wel meerdere keren herhaald.²³² Verder is gebleken dat de gegeven kritiek ten aanzien van art. 6 EVRM, zoals beschreven in hoofdstuk 2.4.1, niet in lijn is met het gehanteerde uitgangspunt van het EHRM.²³³ Het recht om aanwezig te zijn neigt namelijk bij zwaardere misdrijven eerder naar een plicht. Daarnaast is er geconstateerd dat de verschijningsplicht ook wordt gehanteerd in Frankrijk en Duitsland. Dit duidt erop dat de plicht om te verschijnen voor de verdachte verenigbaar is met het EVRM.

4.4. Deelconclusie

Uit dit hoofdstuk is gebleken dat de wet om de verdachte verplicht te laten verschijnen betrekking heeft op een doelgroep van ongeveer 1500 verdachten per jaar die niet vrijwillig op zitting willen verschijnen. Belangrijk te vermelden is dat in de jaren 2017-2019 gemiddeld 160 keer per jaar een verzoek tot medebrenging is gelast. Dat betekent dat in slechts ca. 10 % van de gevallen waarbij een verdachte niet vrijwillig op zitting wil verschijnen, een interventie in de vorm van een verzoek tot medebrenging door de rechter noodzakelijk wordt geacht. Dit betekent dat de nieuwe wet om een zeer beperkte groep verdachten gaat. Ergo, de impact van de nieuwe wet is minimaal.

Daarbij komt dat in hoofdstuk twee is beschreven dat de huidige wetgeving de mogelijkheden geeft om verdachten op zitting te laten verschijnen. Vooropgesteld moet dan ook worden dat de noodzaak van deze wet op basis van de voorliggende feiten niet duidelijk wordt, omdat het om een zeer beperkte doelgroep gaat en de rechter de verdachte ook kan laten verschijnen op basis van de huidige wetgeving. Het onlosmakelijke gevolg van deze nieuwe wet is voorts dat deze doelgroep niet meer volledig zijn eigen procespositie kan bepalen omdat het – niet absolute- recht om verstek te laten gaan zal

---

²³¹ Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998, p. 179-180.

²³² Zie bijvoorbeeld EHRM 22 september 1994, ECLI:NL:XX:1994:AD2160,14861/89, par. 33 (Lala/Nederland), EHRM 23 november 1993, ECLI:CE:ECHR:1993:1123JUD001403288, par. 35 (Poitrimol/Frankrijk), EHRM 1 maart 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, par. 86-88 (Sejdovic t. Italië) en Hermi t. Italië en EHRM 18 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1018JUD001811402, «EHRC» 2007/4 m.nt. Attinger, par. 73-76 (Hermi t. Italië) ('Waiver of the right to appear').

²³³ De RSJ geeft in deze paragraaf aan dat art. 6 EVRM een recht van de verdachte is en geen plicht.

verdwijnen. Dit zorgt voor een inperking van de rechtspositie van deze specifieke beperkte groep verdachten.

Meer specifiek levert de nieuwe wet een spanning op met het nemo tenetur- beginsel.²³⁴ De verdachte heeft namelijk niet meer de vrije keuze om wel of niet op zitting te verschijnen. Desondanks valt deze inperking te relativiseren door de toepassing van de procedurele waarborgen die hier tegenover staan en het feit dat het gaat om een niet absoluut recht. De verdachte heeft nog steeds het recht om te zwijgen en mag zich als vanzelfsprekend laten vertegenwoordigen door een advocaat. In tegenstelling tot het nemo tenetur-beginsel is er daar waar het gaat om de onschuldpresumptie geen spanning met de nieuwe wet. De bejegening van het slachtoffer via het spreekrecht moet worden beschouwd als bejegening tussen burgers onderling (de bejegening is horizontaal van aard) en valt daardoor niet onder de bescherming van de behandelingsdimensie van de onschuldpresumptie.

Tot slot is uit dit hoofdstuk gebleken dat het EHRM veel waarde hecht aan de fysieke aanwezigheid van de verdachte. Dit speelt met name als er veel voor de verdachte op het spel staat, zoals meestal het geval is bij de verdachte die valt onder art. 258a Sv (nieuw).²³⁵ Het belang om dan wel aanwezig te zijn wordt gezien als zowel een eigen belang voor de verdachte alsook als een publiek belang. De aanwezigheid van de verdachte neigt bij zwaardere misdrijven dan ook eerder naar een plicht dan een recht, omdat de verdachte weinig keuzevrijheid heeft. In Frankrijk en Duitsland wordt de verdachte bij zwaardere misdrijven in beginsel altijd verplicht om op de zitting te verschijnen. Het belang om aanwezig te zijn bij zwaardere delicten wordt meermaals herhaald in de jurisprudentie en verschillende landen maken ook gebruik van de aanwezigheidsplicht. Dit duidt erop dat de verschijningsplicht, ondanks de inperking van het nemo tenetur-beginsel, niet in strijd is met het EVRM, meer specifiek het recht op een eerlijk proces.

---

²³⁴ De rechtspositie van deze doelgroep wordt door het wetsvoorstel ook ingeperkt door de verplichte verschijning tijdens de uitspraak. Dit is besproken in hoofdstuk 2.5.

²³⁵ M.u.v. de verdachte die ook door lichtere zaken onder het wetsvoorstel komt te vallen.

Hoofdstuk 5 Samenvatting en conclusie

In dit onderzoek is de volgende onderzoeksvraag onderzocht:

In welke mate heeft de wet ‘verschijningsplicht bepaalde verdachten’ invloed op de rechtspositie van de verdachte enerzijds en van het slachtoffer anderzijds?

De verschijningsplicht voor bepaalde verdachten wordt in het nog te implementeren art. 258a Sv vastgelegd.²³⁶ De verdachten die onder dit artikel vallen, bevinden zich in voorlopige hechtenis voor het ten laste gelegde feit, ofwel ze bevinden zich in detentie in verband met een geheel andere zaak. Deze verdachten worden op grond van sub a van dit artikel verplicht te verschijnen als het spreekrecht mogelijk is²³⁷, of op grond van sub b als er sprake is van een (concreet genoemde) verdenking van een gewelds- of zedenmisdrijf. Deze groep verdachten wordt – in de nog te implementeren wetgeving – op grond van art. 345 lid 6 Sv (nieuw) ook verplicht om tijdens de uitspraak aanwezig te zijn.²³⁸

Een mogelijk onbedoeld gevolg van deze nieuwe wet is dat er een bepaalde vorm van willekeur kan ontstaan omdat de voorlopig gehechte verdachte die is geschorst en voldoet aan de criteria van art. 258a lid 1 Sv, niet hoeft te verschijnen. Dit terwijl de verdachte die niet is geschorst wél moet verschijnen.²³⁹ De enige reden die voor dit onderscheid wordt gegeven is dat er niet voldoende capaciteit is bij de politie om de geschorste verdachte op te sporen, dit terwijl het misschien ook van belang is dat deze verdachte verschijnt. Daarnaast is de verschijningsplicht ook van toepassing voor de verdachte die zich in detentie bevindt voor een geheel ander feit, en wordt verdacht van een misdrijf zoals beschreven in art. 258a lid 1 Sv. Er bestaat hierdoor een kans dat verdachten van lichtere misdrijven ook op de zitting moeten verschijnen²⁴⁰. Dit terwijl de minister aangeeft dat de verschijningsplicht in mindere mate van toepassing is op lichtere misdrijven.²⁴¹ De verschijningsplicht is namelijk specifiek

---

²³⁶ Art. 258a lid 1 Sv: “De verdachte is verplicht in persoon op de terechtzitting te verschijnen indien hij zich in voorlopige hechtenis bevindt in verband met de zaak en het bevel voorlopige hechtenis niet is geschorst of indien hij zich in detentie bevindt in verband met een andere zaak dan die op de terechtzitting wordt behandeld. Deze verplichting betreft alleen de terechtzitting waarop de zaak inhoudelijk wordt behandeld en voor zover het een misdrijf betreft:

- a. dat wordt genoemd in artikel 51e, eerste lid, of
- b. dat wordt genoemd in de artikelen 141, eerste lid en tweede lid, onder 1°, 181, eerste en tweede lid, 182, eerste lid en tweede lid, onder 1°, 248c, 252, tweede lid, 290, 296, eerste en tweede lid of 301, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht.”

²³⁷ In de regel misdrijven waarop een gevangenisstraf van acht jaar of meer is gesteld.

²³⁸ De verdachte, omschreven in artikel 258a eerste lid (waarnaar wordt verwezen in art. 345 lid 6 Sv), is verplicht bij de uitspraak in persoon te verschijnen. De voorzitter kan overeenkomstig artikel 258a, tweede lid, beslissen dat de verplichte verschijning achterwege blijft. Dit is beschreven in hoofdstuk 2.4.

²³⁹ Dit is beschreven in hoofdstuk 2.4.1.

²⁴⁰ Voorbeelden hiervan zijn diefstal in vereniging in de nacht (art. 311 lid 2 Sr) of een diefstal waarbij op makkelijke wijze een tas wordt afgepakt (art. 312 lid 1 Sr). Dit staat beschreven in hoofdstuk 2.4.1.

²⁴¹ *Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 6, p. 16.*

bedoeld voor ernstige gewelds- en zedendelicten. Voor zowel art. 311 lid 2 Sr en art. 312 lid 1 Sr is art. 51e lid 1 Sv (spreekrecht) van toepassing omdat er een maximum gevangenisstraf van negen jaar op het spel staat. Echter, het hoeft niet altijd om een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf te gaan.²⁴² Het kan bijvoorbeeld ook gaan om een diefstal in vereniging in de nacht zonder geweld.

Op grond van art. 258a lid 2 Sv lid 2 van het artikel heeft de rechter nog wel de mogelijkheid om bij 'zwaarwegende belangen' af te zien van de verschijningsplicht.²⁴³ Onder zwaarwegende belangen wordt o.a. verstaan een verdachte die lichamelijk of psychisch ziek is, of een slachtoffer dat bang is om in het bijzijn van de verdachte te spreken. Het is uiteindelijk aan de rechter om te beoordelen in hoeverre er van de aanwezigheid van de verdachte kan worden afgezien. Het uitgangspunt dat de rechter bepaalt of de verdachte op zitting moet verschijnen komt overeen met het huidige recht dat ligt besloten in art. 278 lid 2 Sv. Omdat de rechter op basis van de huidige wetgeving ook al een verdachte kan verplichten om op de zitting te verschijnen, wordt nu een noodzaak van art. 258a Sv op dit punt niet voldoende duidelijk.

Uit hoofdstuk drie is gebleken dat de rechten van het slachtoffer verder worden uitgebreid. Immers, het slachtoffer krijgt de mogelijkheid een bijdrage te leveren aan het eigen emotioneel herstel, door het spreekrecht te kunnen uitoefenen in het bijzijn van de verdachte. De minister refereert in de MvT hierbij enkel aan één onderzoek, namelijk aan het empirisch onderzoek van Lens (2010). In dit onderzoek zijn de functies van het spreekrecht geëvalueerd. Volgens de minister wordt op basis van dit onderzoek het spreekrecht vooral gebruikt om de gevolgen voor het slachtoffer over het voetlicht te brengen en is het van belang dat dit in het bijzijn van de verdachte plaatsvindt. In dit onderzoek van Lens (2010) wordt enkel vermeld dat slachtoffers de wens hebben om de gevolgen van hetgeen het delict teweeg heeft gebracht, te communiceren aan de autoriteiten. Uit het rapport blijkt echter niet dat dit ten overstaan van de verdachte moet plaatsvinden. Bovendien zijn er andere studies waarin aanvullende relevante conclusies naar voren komen. Conclusies die niet per se parallel lopen met het onderzoek van Lens, integendeel. Uit de literatuurstudie van Ten Boom e.a. (2008) blijkt bijvoorbeeld dat het spreken op zitting niet door slachtoffers als behoefte wordt aangedragen. Verder blijkt uit Lens (2014), notabene komend van o.a. dezelfde auteur als van het onderzoek uit 2010, dat veel slachtoffers afzien van het spreekrecht.²⁴⁴

---

²⁴² Nan, AA 2020, p. 1119.

²⁴³ Art. 258a lid 2 Sv: "De voorzitter van de rechtbank kan ambtshalve, op vordering van de officier van justitie, op verzoek van de verdachte of van het slachtoffer beslissen dat de verplichte verschijning van de verdachte achterwege blijft in verband met zwaarwegende belangen van de verdachte, het slachtoffer of een van de andere procesdeelnemers dan wel in het geval geen van de procesdeelnemers de verplichte verschijning wenselijk of noodzakelijk vindt."

²⁴⁴ Bijvoorbeeld omdat zij een confrontatie met de mogelijke dader willen vermijden.

Uit hoofdstuk vier is gebleken dat Art. 258a Sv betrekking heeft op een relatief kleine doelgroep van ongeveer 1500 verdachten per jaar die niet vrijwillig op de zitting verschijnen.²⁴⁵ Het Nederlandse strafprocesrecht heeft als uitgangspunt dat de verdachte het - niet absolute - recht heeft om verstek te laten gaan.²⁴⁶ Door de implementatie van art. 258a Sv verandert dit en worden verdachten van zware misdrijven in beginsel verplicht om wel te verschijnen. Het Hof geeft geen uitsluitel of een aanwezigheidsplicht voor de verdachte te verenigen is met het EVRM. Het belang voor verdachten om bij zwaardere delicten aanwezig te zijn bij de zitting wordt daarentegen wel meermaals herhaald in de jurisprudentie.²⁴⁷ Ook Frankrijk en Duitsland hanteren in beginsel een verschijningsplicht. Het gevolg van deze nieuwe wet is dat deze doelgroep niet meer volledig zijn eigen procespositie kan bepalen omdat het – niet absolute- recht om verstek te laten gaan zou verdwijnen bij inwerkingtreding van de nieuwe wet. Dit zorgt voor een inperking van de rechtspositie van deze specifieke en beperkte doelgroep. Meer specifiek levert het een spanning op met het nemo tenetur-beginsel. De verdachte heeft namelijk niet meer de vrije keuze om wel of niet op zitting te verschijnen. Desondanks valt deze inperking te relativeren door enerzijds de toepassing van de procedurele waarborgen die hier tegenover staan, en anderzijds het feit dat het gaat om een niet absoluut recht.²⁴⁸ Het recht op een eerlijk proces blijft bij de implementatie van de verschijningsplicht dan ook gewaarborgd.

Op basis van bovengemelde constatering kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Ten eerste biedt de huidige wetgeving reeds de mogelijkheden om alle verdachten op zitting te laten verschijnen. De rechter beslist hierover en maatwerk is bij deze overweging ingebouwd. Er lijkt dan ook geen noodzaak te bestaan voor de implementatie van deze nieuwe wet, die specifiek is bedoeld voor verdachten van gewelds- of zedenmisdrijven. De mogelijkheid wordt nagelaten om in de MvT voldoende helderheid over nut en noodzaak te verschaffen. Dat terwijl dit nu juist bij uitstek de plaats is om een en ander helder te motiveren. Dit is de wetgever dan ook aan te rekenen. Een mogelijk onbedoeld gevolg is voorts het optreden van willekeur, hetgeen niet aan de orde is op basis van de huidige wetgeving omdat er sprake is van maatwerk dat wordt geboden door de rechter.
- Ten tweede kan er geconcludeerd worden uit dit onderzoek dat het fundament van de wetswijziging ontoereikend is. De nieuwe wet is namelijk gestoeld op een eenzijdige argumentatie, en de wetgever is voorbijgegaan aan andere relevante literatuur en empirische

---

²⁴⁵ De overige verdachten verschijnen daarentegen wel vrijwillig op de zitting.

²⁴⁶ Ook wordt er in beginsel geen verschil gemaakt tussen verdachten in zware of lichte straffen en mogelijke belangen die er op het spel staan. Dit is in tegenstelling tot andere landen zoals Frankrijk en Duitsland.

²⁴⁷ Het wordt gezien als een eigen belang voor de verdachte alsook als een publiek belang.

²⁴⁸ De verdachte heeft namelijk nog steeds het recht om te zwijgen en mag zich als vanzelfsprekend laten vertegenwoordigen door een advocaat.

onderzoeken.²⁴⁹ Het gevolg van deze nieuwe wet is dat de rechtspositie van het slachtoffer weliswaar wordt uitgebreid, maar dat deze wet niet noodzakelijkerwijs het belang dient van het slachtoffer, daar waar het gaat om het leveren van een eigen bijdrage aan het emotioneel herstel.

- Ten derde is de impact klein omdat er maar een relatief kleine groep van de voorlopige gehechte verdachten niet uit zichzelf op de zitting verschijnt. Op basis van de jaren 2017-2019 is er gemiddeld 160 keer per jaar een verzoek tot medebrenging gelast. Dat betekent dat in slechts ca. 10 % van de gevallen waarbij een verdachte niet vrijwillig op zitting wil verschijnen, een interventie in de vorm van een verzoek tot medebrenging door de rechter noodzakelijk wordt geacht. Dit betekent dat de nieuwe wet om een zeer beperkte groep verdachten gaat. Ergo, de impact van de nieuwe wet is minimaal en dat ondersteunt de stelling dat een noodzaak tot nieuwe wetgeving lijkt te ontbreken.

Gelet op dit drieluik aan conclusies is de gevolgtrekking dan ook dat de wetgever met deze nieuwe wet een oplossing heeft gemeend te moeten zoeken voor een niet bestaand probleem. Zonder nut en noodzaak te communiceren in de MvT van de nieuwe wet, ligt willekeur in de nieuwe situatie op de loer. Er is bij de motivering gebruikgemaakt van één – eenzijdig geïnterpreteerd – onderzoek en de wetgever lijkt verschillende andere onderzoeken te hebben genegeerd. De wetgever kiest ervoor om de rechtspositie van het slachtoffer uit te breiden zonder dat er een evident belang van het slachtoffer wordt gediend. De mogelijke bijdrage aan het emotioneel herstel van het slachtoffer, als gevolg van de uitbreiding van het spreekrecht, is niet zonder meer aangetoond. En dat alles om in de nieuwe situatie een impact te creëren op een groep van circa 160 verdachten. De slotsom is dan ook dat deze nieuwe wet vooral gedreven lijkt door goede intenties, maar gespeend blijft van een degelijke juridisch-inhoudelijke basis.

Op basis van de materie die in dit onderzoek naar voren is gekomen zijn er verschillende mogelijkheden voor aanvullend onderzoek denkbaar.

- Ten eerste is er aanvullend onderzoek geïndiceerd daar waar het gaat om het juridisch fundament van de nieuwe wet. Idealiter zou de wetgever terug naar de tekentafel moeten om adequaat en uitvoerig onderzoek te – laten – doen, en daarbij alle relevante literatuur en empirische onderzoeken te betrekken. Mogelijk dat de wetgever daarbij externe expertise dient te raadplegen, om een volledig en up-to-date overzicht van alle relevante literatuur en empirische onderzoeken te garanderen. Uit de MvT van de nieuwe wet komt immers duidelijk naar voren dat hier sprake is geweest van een lacune. Het is in zijn algemeenheid cruciaal om de laatste wetenschappelijke en objectieve inzichten mee te kunnen nemen in de

---

²⁴⁹ De belangen van het slachtoffer worden door deze nieuwe wet dan ook niet volledig behartigd. Dit kan volgens critici leiden tot secundaire victimisatie. Dit betekent dat het toegedane leed ofwel de schade voor het slachtoffer verder wordt verergerd door het strafproces.

besluitvorming, omdat het alleen dan mogelijk is om goed in beeld te krijgen of er nut en noodzaak bestaan voor nieuwe wetgeving. Daarbij mag ook de rechtspositie van de verdachte niet worden vergeten. Een uitbreiding van de rechtspositie van het slachtoffer, kan snel ten koste gaan van de rechtspositie van de verdachte. Het bewaken van een juiste balans is daarbij cruciaal.

- Aanbevolen wordt tevens om verder onderzoek te laten plaatsvinden om de ervaringen van en gevolgen voor slachtoffers, maar ook van andere partijen (zoals rechters en advocaten – mogelijk via de van toepassing zijnde vertegenwoordigende organen) te toetsen. Dit ook om zorg te dragen voor een goede waarborg van de rechtspositie van het slachtoffer – daar was het tenslotte bij dit wetsvoorstel allemaal om te doen. Zo is het verband tussen het spreekrecht voor een slachtoffer en de mogelijke directe_bijdrage aan het emotioneel herstel van het slachtoffer nimmer eenduidig vastgesteld. Integendeel, een mogelijke confrontatie tussen slachtoffer en verdachte zou in de praktijk ook contraproductief kunnen zijn als het gaat om het emotioneel herstel. Er is simpelweg geen onderzoek dat uitsluitel geeft om een en ander te kunnen schragen. De opmerking van Lens (2014), dat algemene uitspraken over de effectiviteit van het spreekrecht leiden tot een ongerechtvaardigde zwart-witdiscussie, raakt de kern van dit juridisch debat.
- Aanbevolen wordt tenslotte om te onderzoeken of de videoconferentie een mogelijk alternatief is voor de lijfelijke aanwezigheid van de verdachte, tijdens zowel de terechtzitting als de uitspraak. Juridisch gezien is een deelname via een videoconferentie namelijk een geldige verschijning en door COVID-19 zijn digitale zittingen in meer gevallen mogelijk en laagdrempeliger geworden.²⁵⁰ Daarmee zou een verschijning via videoverbinding een mogelijk alternatief kunnen zijn voor een fysieke verschijningsplicht.

---

²⁵⁰ Art. 131a Sv en artikel 78a Sr bepalen dit.

Literatuurlijst

Aa, van der & Groenhuijsen, AA 2012

S. van der Aa, S. & M.S. Groenhuijsen, 'Slachtofferrechten in het strafproces: drie stapjes naar voren en een stapje terug?', AA 2012, p. 603-611.

Bemelmans, AA 2018

J.H.B. Bemelmans, 'Een aanwezigheidsplicht voor de voorlopig gehechte verdachte', AA 2018, afl. 11, p. 904-911.

Bemelmans 2018

J.H.B. Bemelmans, *Totdat het tegendeel is bewezen De onschuldpresumptie in rechtshistorisch, theoretisch, internationaalrechtelijk en Nederlands strafprocesrechtelijk perspectief*, Deventer: Kluwer 2018.

Bemelmans, Strafblad 2019

J.H.B. Bemelmans, 'De presumptie innocentiae in de gemoderniseerde strafvordering', *Strafblad* 2019, afl. 3, p. 5-11.

Boom, ten, & Kuijpers 2008

A. ten Boom & K.F. Kuijpers, *Behoeften van slachtoffers van delicten: Een systematische literatuurstudie naar behoeften zoals door slachtoffers zelf geuit*, Den Haag: Boom 2008.

Borgers, DD 2015/64

M.J. Borgers, 'Op het bord van de rechter', DD 2015/64, p. 673-687.

Buruma 2004

Y. Buruma, 'Doubts on the upsurge of the victim's role in criminal law'. *Crime, Victims and Justice. Essays on Principles and Practice* 2004, p. 1-15.

Corstens, Borgers & Kooijmans 2018

G.J.M. Corstens, M.J. Borgers & T. Kooijmans, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Nijmegen/ Arnhem: Kluwer 2018.

Dubelaar 2014

M.J. Dubelaar, *Betrouwbaar getuigenbewijs*, Deventer: Kluwer 2014.

Erez, Criminal law bulletin 2004

E. Erez, 'Integrating restorative justice principles in adversarial proceedings through victim impact statements. In: Reconcilable rights? Analysing the tension between victims and defendants', *Criminal law bulletin* 2004, p. 483-500.

Fiselier & Lensing, *Trema* 1995

J.P.S. Fiselier & J.A.W. Lensing, 'Afstemming van de straftoemeting', *Trema* 1995, afl. 4, p. 105-117.

Groenhuijsen, *DD* 2008

M.S. Groenhuijsen, 'Slachtoffers van misdrijven in het recht en in de victimologie. Verslag van een intellectuele zoektocht', *DD* 2008-2/10, p. 121-145.

Dubelaar, *DD* 2019/47

M.J. Dubelaar, 'Het aanwezigheidsrecht in strafzaken anno 2019', *DD* 2019/47.

Geeraets & Veraart, *NJLP* 2017

V. Geeraets & W. Veraart, 'Over verplichte excuses en spreekrecht: Wat is er mis met empirisch-juridisch onderzoek naar slachtoffers?' *NJLP* 2017, 46(2), p. 137-159.

Groenhuijsen en Knigge 1999

M.S. Groenhuijsen & G. Knigge, G, *Het onderzoek ter zitting: Eerste interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Groningen: Drukkerij Rijksuniversiteit Groningen.

Groenhuijsen, *DD* 2008

M.S. Groenhuijsen, 'Slachtoffers van misdrijven in het recht en in de victimologie. Verslag van een intellectuele zoektocht', *DD* 2008-2/10, p. 121-145.

Groenhuijsen en Letschert 2012

M.S. Groenhuijsen & R.M. Letschert, 'Over spreekrecht plus en een twee fasen proces: Dilemma's bij een verantwoorde hervorming van het strafprocesrecht'. M.S. Groenhuijsen, R.M. Letschert, & S. Hazenbroek (Eds.), *KLM Van Dijk: Liber amicorum prof.dr.mr. J.J.M. van Dijk* (pp. 137-151). Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2012.

Groenhuijsen, *DD* 2018/14

M. Groenhuijsen, 'Van de regen in de drup: Van een kennisgestuurde slachtofferemancipatie in het strafrecht naar een "goede bedoelingen slachtofferpolitiek" anno 2018'. *DD* 2018/14, p. 169-180.

Van Hattum & De Jong, *NJB* 2006/81

W.F. van Hattum & D.H. de Jong, 'Twee kwesties naar aanleiding van het vonnis tegen Mohammed B'. *NJB* 2006/81, afl. 5, p. 246-252.

Herman, *Journal of Traumatic Stress* 2003/16

J.L. Herman, 'The mental health of crime victims: Impact of legal intervention', *Journal of Traumatic Stress* 2003/16, afl. 2, p. 159-166.

Keulen en Knigge 2016

B.F. Keulen & G. Knigge, *Strafprocesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Knigge, Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging 1994

G. Knigge, 'Strafvordering in het geding', *Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging* 1994, p. 39-116.

Kunst 2015

Kunst M.J.J. (2015), De therapeutische werking van slachtofferdeelname aan het strafproces: Een kritische beschouwing vanuit een psychotraumaperspectief, *Beleid en Maatschappij* 42(1): 32-45.

Van Laanen, NJB 2005

F. van Laanen, 'Het bevel "persoonlijk verschijnen" en de last "medebrenging" voor het aanhoren van een uitspraak in strafzaken. Naar aanleiding van Mohammed B.', *NJB* 2005, afl. 28, p. 1461-1462.

Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1998

H.M.E. Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg, *Dagvaarding en berechting in aanwezigheid: de Nederlandse betekenisregeling in rechtshistorisch en Europees perspectief*, (diss. RU Groningen), Amsterdam: Thesis Publishers Amsterdam 1998.

Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg 1999

H.M.E. Laméris-Tebbenhoff Rijnenberg, 'Berechting in aanwezigheid en betekening van de dagvaarding', in: M.S. Groenhuijsen & G. Knigge (red.), *Het onderzoek ter zitting: Eerste interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Groningen: Drukkerij Rijksuniversiteit Groningen 1999.

Lens, Pemberton & Groenhuijsen 2010

K. Lens, A. Pemberton & M. Groenhuijsen, *Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan emotioneel herstel van slachtoffers?*, Tilburg: Intervict 2010.

Lens 2014

K. Lens, "Do these words give rise to doubts?": *Unraveling the effects of delivering a victim impact statement*, Ridderker: Ridderprint BV 2014.

Van Lent 2008

L. van Lent, *Externe openbaarheid in het strafproces* (diss. Utrecht), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2008.

Malsch, Dijkman & Akkermans 2015

M. Malsch, N. Dijkman & A. Akkermans, *Het zichtbare slachtoffer. Privacy van slachtoffers binnen het strafproces*, Den Haag: Boom criminologie 2015.

Mevis 2012

P.A.M. Mevis e.a., *Modaliteiten van betekening in rechtsvergelijkend perspectief*, Rotterdam: WODC 2012.

Moerman, *NJB* 2019/94

E.M. Moerman, 'Burgers in het digitale opsporingstijdperk', *NJB* 2019/94, afl. 2, p. 112-118.

Nan, *AA* 2020

J. Nan, 'Het slachtoffer en de afgedwongen verschijning van de verdachte', *AA* 2020, p.1117-1125.

Van Noorloos, *Platform Modernisering Strafvordering* 2018/2

M. van Noorloos, "Keeping up appearances"? De verschijningsplicht van de verdachte bij de terechtzitting en de uitspraak', *Platform Modernisering Strafvordering* 2018/2.

Pemberton, *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2008/8(4)

Pemberton, 'Over egels, vliegen vangen en herstelrecht: een reactie op Daems, Kaptein en Walgrave', *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2008, 8(4), p. 53-65.

Pemberton & Reynaers, *Therapeutic jurisprudence and victim participation in justice* 2011

A. Pemberton & S. Reynaers, 'The controversial nature of victim participation: Therapeutic benefits in victim impact statements', *Therapeutic jurisprudence and victim participation in justice* 2011, p. 229-248.

Plaisier 1999

M.J.A. Plaisier, *Het verstek in strafzaken*, Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 1999.

Sarat, *Social and Legal Studies* 1997/ 6(2)

A. Sarat, 'Vengeance, victims and the identities of law', *Social and Legal Studies* 1997, afl. 6(2), p. 163-190.

Van Stokkom, *Therapeutic jurisprudence and procedural justice* 2010

B. van Stokkom, 'Victim needs, self-respect and 'closure'. Does revenge satisfy?', *Therapeutic jurisprudence and procedural justice* 2010, p. 1-28.

Van Velthoven, *THEMIS* 2011

B.C. van Velthoven, 'Over het relatieve belang van een eerlijke procedure: procedurele en distributieve rechtvaardigheid in Nederland', *RM Themis* 2011, afl. 1, p. 7-16.

Wijers & De Boer 2010

M. Wijers & M. de Boer, *Een keer is erg genoeg. Verkennend onderzoek naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces*, Utrecht: Marjan Wijers Research & Consultancy 2010. Verkennend onderzoek naar secundaire victimisatie van slachtoffers als getuigen in het strafproces. Den Haag: WODC

Winkel 2007

F.W. Winkel, *Posttraumatic anger. Missing link in the wheel of misfortune*. Inaugurele rede Universiteit van Tilburg, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007.

Jurisprudentielijst

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

EHRM 12 februari 1985, ECLI:CE:ECHR:1985:0212JUD000902480 (*Colozza t. Italië*).

EHRM 12 februari 1985, ECLI:NL:XX:1985:AC9407, NJ 1986/685, m.nt. C.F. Rüter (*Colozza t. Italië*).

EHRM 25 februari 1992, ECLI:CE:ECHR:1992:0225JUD001080284 (*Pfeifer and Plankl/Austria*).

EHRM 25 februari 1993, ECLI:NL:XX:1993:AD1839, m.nt. G. Knigge (Funke).

EHRM 21 september 1993, ECLI:NL:XX:1993:AD1950 (*Kremzow/Oostenrijk*).

EHRM 23 november 1993, ECLI:CE:ECHR:1993:1123JUD001403288 (*Poitrimol/Frankrijk*).

EHRM 22 september 1994, ECLI:NL:XX:1994:AD2160,14861/89 (*Lala/Nederland*).

EHRM 22 september 1994, ECLI:CE:ECHR:1994:0922JUD001673790 (*Pelladoah/Nederland*).

EHRM 28 oktober 1998, ECLI:NL:XX:1998:AD4558 (*Osman/Verenigd Koninkrijk*).

EHRM 21 januari 1999, ECLI:CE:ECHR:1999:0121JUD002610395 (*Van Geyselghem/ België*).

EHRM 13 februari 2001, ECLI:CE:ECHR:2001:0213JUD002973196 (*Krombach/Frankrijk*).

EHRM 5 december 2002, ECLI:CE:ECHR:2002:1205JUD003489697 (*Craxi/Italië*).

EHRM 9 september 2003, ECLI:CE:ECHR:2003:0909DEC003090002 (*Jones v. the United Kingdom*).

EHRM 6 juli 2004, ECLI:CE:ECHR:2004:0706JUD005054599 (*Dondarini t. San Marino*).

EHRM 1 maart 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:0301JUD005658100 (*Sejdovic t. Italië*).

EHRM 5 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1005JUD004510604 (*Marcello Viola t. Italië*).

EHRM 18 oktober 2006, ECLI:CE:ECHR:2006:1018JUD001811402, EHRC» 2007/4 m.nt. Attinger, (*Hermi tegen Italië*).

EHRM 31 mei 2011, ECLI:CE:ECHR:2011:0531JUD000582904 (*Khodorkovskiy/ Rusland*).

EHRM 13 maart 2012, ECLI:CE:ECHR:2012:0313JUD004096204 (*Nefedov tegen Rusland*).

EHRM 8 november 2012, ECLI:CE:ECHR:2012:1108JUD003080407 (*Neziraj/Duitsland*).

EHRM 15 juni 2017, ECLI:CE:ECHR:2017:0615JUD001328906 (*Frolovs/Letland*).

Hoge Raad

HR 18 maart 1935, ECLI:NL:HR:1935:305.

HR 8 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:169.

HR 28 november 2017, ECLI:NL:PHR:2017:1288 (Concl. A-G Keulen).

HR 20 februari 2018, ECLI:NL:HR:2018:237.

HR 20 februari 2018, ECLI:NL:HR:2018:237.

Rechtbank

Rb. Arnhem 19 november 2012, ECLI:NL:RBARN:2012:BY3460.

Regelgeving en parlementaire stukken

Kamerstukken II 1913/14, 286, nr. 3.
Kamerstukken II 1995/96, 24692, nr. 3.
Kamerstukken II 2000/01, 27632, nr. 3.
Kamerstukken II, 2001/02, 27632, nr. 5.
Kamerstukken II, 2004/05, 30143, nr. 3.
Kamerstukken I 2007/08, 30143, D.
Kamerstukken II 2011/12, 33176, nr. 3.
Kamerstukken II 2014/15, 34082, nr. 3.
Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 2.
Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 3 (MVT).
Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 6.
Kamerstukken II 2019/20, 35349, nr. 6, (NV II).
Handelingen I 2020/2021, nr. 35, item 6.

Krantenartikel

Huisman, Volkskrant 3 maart 2020

C. Huisman 'Lachende Gökmen T. schokt slachtoffers en moet opnieuw uit de zaal worden verwijderd',
Volkskrant 3 maart 2020.

Overige publicaties

Brief van Sarah – 'Ik zal al mijn angsten overwinnen', www.centrumseksueelgeweld.nl.

'Daling aantal strafzaken OM en rechter', cbs.nl. 11 september 2017.

Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst 2017- 2021', rijksoverheid.nl, 10 oktober 2017.

Wetsvoorstel tot vaststelling van Boek 4 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering, rijksoverheid.nl,
5 december 2017.

Advocatie redactie, Advocaten kritisch over verschijningsplicht verdachten: 'Volstrekt voor de bühne',
advocatie.nl, 26 februari 2018.

W. Veraart, 'Versterking rechtspositie slachtoffers: we komen in een poppenkast terecht',
advocatenblad.nl, 28 maart 2018.

M. Malsch, 'Pas eerst bestaande maatregelen beter toe vóór nieuwe slachtofferwetten te maken', njb.nl, 26 juli 2018.

L.A.J.M. de Wit, 'Advies conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', RSJ.nl, 22 augustus 2018.

'Consultatie conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten' van 3 september 2018, rijksoverheid.nl, 3 september 2018

V. Jammers, 'consultatie conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', Slachtofferhulp.nl, 3 september 2018.

R.G. van den Berg, 'consultatie conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten', advocatenorde.nl, 3 september 2018.

F.C. Bakker, 'Advies Wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht in verband met de nadere versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (uitbreiding slachtofferrechten)', rechtspraak.nl, 10 september 2018.

Debat van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, eerstekamer.nl, 13 april 2021.

Brief van Sarah – 'Ik zal al mijn angsten overwinnen', www.centrumseksueelgeweld.nl.

Verslag I, Verslag van de plenaire vergadering van dinsdag 6 april 2021, www.eerstekamer.nl, 6 april 2021.